PROLETAREC JE DELAVSKI LIST ZA MISLEČE ČITATELJE

PROLETAREC

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze in Prosvetne Matice

OFFICIAL ORGAN OF J. S. F. AND ITS EDUCATIONAL BUREAU

ŠT. — NO. 1825. Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., 2. SEPTEMBRA (September 2), 1942. Published Weekly at 2301 S. Lawndale Ave. LETO—VOL. XXXVII.

Vloga Brazilije v vojni, katero je napovedala Nemčiji in Italiji koncem avgusta je večja, kot si marsikdo domneva. To je razvidno iz Mussolinijevega in Hitlerjevega časopisja. Na sliki na levi je brazilski predsednik Vargas in na desni general de Moura.

Položaj po prvih treh letih druge svetovne vojne

HITLERJEV SEN PO OSVOJITVI EVROPE DOSEŽEN, NI PA ZMAGAL. OBRAČUN Z NJIM PRIDE. — OSIŠČE IMA SEDAJ SAMO DVE KOLESI. — BERLIN IN TOKIO. RIM IMA LE ŠE PODREJENO VLOGO

Pred tremi leti, dne 1. septembra 1939, je Hitler imel vse pripravljeno za invazijo v Poljsko in jo ukazal. Izvršila se je, kot je potem poročal svojemu "parlamentu", točno po "načrtu". Trajala je mesec dni in poljske države, ki je štela kakih 36 milijonov ljudi, je bilo konec. Upirala se je dober mesec dni, vlada kot taka pa le par tednov in zbežala.

Uvod v drugo svetovno vojno

Upad v Poljsko je pomenil začetek druge svetovne vojne v kolikor je to mogoče trditi v smislu oboroženega konflikta. Kajti prav lahko se trdi, da je bil kal te vojne že v versaillskem "miru", ali po vpadu Japonske v Mandžurijo, ali v italijanski invaziji v Etiopijo. A to so bili po izjavah tedanjih vladnih faktorjev v Angliji in Franciji le incidenti, ki se jih lahko v bodoče prepreči, pa so začeli romati k Hitlerju in posledica je bila leta 1938. takozvani monakovski mir. Daritveno jagnje v njemu je bila Čehoslovaška.

Ni pomagalo. Pred njo Avstrija, za njo še tisti del Čehoslovaške, ki je ostal saj na papirju svoboden, pa Memel, Gdansko in tako dalje.

"Firerjev" načrt

To, kar se je godilo one dni, je bilo "vse po načrtu", kakor si ga je Hitler zamislil. Delavsko gibanje je v bratomornem boju omagalo, v Franciji so prevladovali velekapitalistični interesi, v Angliji pa toriji, ki so želeli živeti naprej v "lepem miru", in pa takozvani "apizarji", ki so storili vse v svoji moči ustreči Hitlerju, da ne bi podtaknil ognja v grmado, ki bi pomenila nov svetovni vojni požar.

Stvaritelj tretjega rajha se je vsemu temu le smehljal in si mislil: Gre točno po črtah, kakor sem si jih zamislil. Ne bi moglo biti boljše.

Pakt, ki je presenetil svet

Izigraval je vlade druga proti drugi, tožil neiskrenost angleške in francoske vlade Stalinu, in tako se mu je po zaslugi Pariza in Londona, pa tudi Moskve, posrečil eden največjih trikov: Nekaj dni pred udarom v Poljsko je sklenil z Rusijo desetletni nenapadalni pakt, in jo ob enem pridobil za propagando proti "imperialistični vojni" Anglije in Francije. Tako se je iznebil strahu pred armado Sovjetske unije, o kateri je dobro vedel, da ni zgrajena kakor hiša iz kart, a jo je vzlic temu vendarle precej podcenjeval.

Hitler pakta z Rusijo ni nameraval držati, kakor ne nobene druge svoje zagotovitve, ki jih je delil deželam križem sveta.

Tudi Jugoslaviji je prisegel, da hoče z njo le prijateljstvo,

(Nadaljevanje na 5. strani.)

ANTON ZORNIK

pride po Delavskem prazniku 7. septembra na agitacijo za Proletarca v

GIRARD, OHIO.

in v sosedne naselbine. Vse prijatelje tega lista v omenjenih krajih prosimo, da sodelujejo z njim pri njegovem agitacijskem delu kolikor največ utegnejo. Le z njihno pomočjo mu bo mogoče uspeti v svoji nalogi.

Ali je sloga med unijami AFL in CIO mogoča?

Ta mesec se bosta v Washingtonu vršili dve važni delavski konferenci. Na eni se snidejo zastopniki CIO in AFL, da potipljejo drug drugega, ako je sloga med njimi mogoča. Veliko unijskih voditeljev je mnenja, da uspeha ne bo. Roosevelt želi, da bi bil. On si že dolgo veliko prizadeva, da pridobi unije CIO in AFL v solidarnost.

Ni vzroka, čemu bi se to ne moglo doseči. Pogoj kajpada je, da bi morala AFL priznati obliko industrialnih unij in spoznati, da po njenih starih potih nič več ne gre.

Delavstvo je v vojnih naporih glavni faktor. Ono producira. Delavstvo gara. Toda nekega dne, ko se bo sklepal mir, bo morda to delastvo brez besede. Če se pravočasno zedini in sporazume za svoj mirovni program, ga ne bo mogoče ignorirati.

Baš radi tega se bo vršila konferenca predstavnikov angleškega in ameriškega delavstva. Žal, da bodo na nji le zastopniki AFL. Eksekutiva AFL namreč ni bila zato, da bi imeli na tem sestanku enakopravnost tudi zastopniki delavstva iz Sovjetske unije, in niti ne, da bi na nji sodelovali predstavniki CIO. A sestanek se bo vršil vseeno. Angleški delavci upajo, da bo imel dobre posledice, kajti če jih ne bo, bo delavstvo na prihodnji mirovni konfrenci še bolj brez vplivnega zastopstva kakor pa je bilo v Versaillesu. Na ameriškem unijskem gibanju je največ ležeče, da se to ne zgodi. Angleško in rusko delavstvo bo sodelovalo, ako se z ameriškim delavstvom sporazum pravočasno doseže. Ni namreč zadosti, da hočemo le zmagati, nego moramo tudi vedeti, kakšen mir hočemo, kadar bo vojne konec.

PRESOJANJA DOGODKOV DOMA IN PO SVETU

Komunistični "Daily Worker" v Angliji je zopet dovoljen. Vlada ga je prepovedala nekaj mesecev po sklenitvi pakta med Berlinom in Moskvo, ker je vojno zaveznikov označeval za imperialistično vojno in propagiral sklenitev miru s Hitlerjem. Vladi je tako pisanje postalo nadležno in list ustavila, češ, da ovira njene vojne napore. Ko pa je Nemčija pakt prelomila in udarila na Rusijo, je komunistična stranka v Angliji taktiko spremenila in sedaj pomaga v vojnih prizadevanjih, ob enem pa je apelirala, naj se ji liste spet dovoli izdajati. Londonski Daily Worker je urejevan slično kot newyorški list enakega imena.

Nemec Walter Dimplemas v Chicagu, ki je v tej deželi že 21 let ne da bi poskušal dobiti državljanstvo, je o ameriški armadi žaljivo govoril. Sledil je tepež, Nemca so zatožili in bil je kaznovan na $400 globe. V časih kot so sedanji ni varno stresati besed tjavendan. Neki rojak v Chicagu jih je, pa so pričeli o njemu poizvedovati zvezni detektivi. Mož ne misli nič slabega, a bi le lahko prišel v zagate.

Nemške podmornice so ob ameriškem atlantskem obrežju, v Mehiškem zalivu in blizu otokov na južnem Atlantiku potopile od 7. dec. do konca avgusta nad 440 ameriških in zaveznikih trgovskih ladij. Okrog 2,400 mornarjev in potnikov je bilo ubitih, ali pa utonilo, in nad 13,200 pa rešenih.

V Brnu na Moravskem je nacijska oblast usmrtila pet Čehov, ker je dobila orožje pri njih.

Unija UMW v Illinoisu letos ne bo poslala delegatov na konvencijo CIO v tej državi, ki se je sklenil njen odbor J. L. Lewisu na ljubo, ki je v sporu z Murrayem in drugimi voditelji CIO.

Družba Todd and Brown v Michigan Cityju, Ind., ki operira veliko municijsko tovarno, je sklenila pogodbo z unijo in priznala zaprto delavnico. To je za organizirano delavstvo velika zmaga.

Zvezni kongres se pripravlja po jesenskih volitvah sprejeti naredbo za poklic v armado fante, ki so 18 in 19 let stari. Sedaj kličejo v vojno službo že oženjene moške do 45. leta starosti. Kolikšna je ameriška armada, je vojaška tajnost, a ceni

(Nadaljevanje na 5. strani.)

Sovjeti izgubili v treh mesecih 600,000 mož

Sovjetska unija je edina izmed zavezniških dežel, ki je z Nemčijo bila dosedaj resnično v borbi, kar pričajo tudi njene izgube. Tako ugotavlja Leland Stowe, poročevalec čikaških Daily News, v depeši z dne 24. avgusta iz Moskve.

Z odobritvijo sovjetske cenzure je objavil, da je sovjetska armada izgubila v prvih treh mesecih letošnje Hitlerjeve ofenzive 600,000 mož in v vseh štirinajstih mesecih vojne (od 22. junija 1941 do sedaj) pa skoro šest milijonov. V tem številu so všteti ubiti, ranjeni in ujeti sovjetski vojaki.

To seveda niso edine ruske izgube. Sovražnik je vzel Sovjetski uniji že precej njenih najbolj razvitih industrialnih krajev, Ukrajino z njenimi prirodnimi zakladi, prodira na Kavkaz proti oljnim poljam, zasegel je velik del Rusije na črti ob Moskvi do Leningrada in obeta si, da jo letos porazi, kakor si je obetal, da se to zgodi že lansko leto.

V invaziji v ruska ozemlja sodelujejo poleg ogromne nemške vojne mašine tudi rumunska, madžarska, italijanska in slovaška armada, in pa "prostovoljci" iz Španije, Francije in "neodvisne" Hrvatske.

Rusija se bori torej skoro osamljena in ni čudno, če se zahteve za "drugo fronto" nji v pomoč vedno bolj ponavljajo.

Prihodnja seja odborov JSZ

Prihodnja redna seja članov odbora JSZ in Prosvetne matice bo v petek 4. septembra v SDC.

"Ne poslušaj druge ko mene"

Erich Deibel v Nemčiji je bil 16. avgusta obsojen v smrt zaradi "zločinov z radiom". To je vse, kar pove Frankfurter Zeitung o njegovi smrti. Nedvomno je prekršil naredbe o radio aparatih, ali pa poslušal prepovedane postaje in potem komu pravil kaj je čul.

Francozi se ne pokore

Nemška oblast v Parizu francoskih delavcev ne more "pripraviti k pameti" ne z grožnjami, ne z obljubami, ne s smrtno kaznijo. In ko so naciji v neki delavnici postavili francoskim delavcem Nemca za "bosa", jih je vseh sto pustilo delo.

"Na delo v Nemčijo, ali pa stradajte!"

Ker Nemčija vsled ogromnih vojnih naporov potrebuje stotisoče novih delavcev, jih išče v vseh okupiranih deželah. Grkom je naročila: "Zdravi moški in ženske, ako hočete dobro jesti, pojdite delati v Nemčijo. Ako nočete, pa stradajte doma."

Delavski praznik — njegov letošnji pomen in značaj

V ZED. DRŽAVAH SEDAJ VEČ DELAVCEV V UNIJAH KO KDAJ PREJ. — PROBLEM SOLIDARNOSTI NEREŠEN. — POMANJKANJE RAZUMEVANJA ZA POLITIČNO AKCIJO

Pravili so, da na letošnji delavski praznik v pondeljek 7. septembra ne bo delopusta, nego da bo industrija obratovala še celo z večjo energijo kakor druge dneve v letu. Marsikje bo. Kjerkoli se silovito mudi, tam delavski praznik ne bo pomenil dopusta, nego le nov šiht.

A v splošnem so se unije in družbe delodajalcev med seboj domenile, da ker delavci večinoma že imajo en dan prosto v tednu, se naj jim ga da čimvečjemu številu posebno 7. septembra.

Sedanja moč unij

Delavstvo ima vzrok praznovati ta svoj delavski praznik, ki sicer ni mednaroden, kakor je socialistični in komunistični prvi maj, a vendarle veliko pomeni. Še nikdar ni bilo v Zed. državah organiziran tolikšen odstotek delavcev kakor sedaj. In moč unij še vedno raste vzlic ogromnemu nasprotovanju profitarskih interesov ter izkoriščevalcev vseh vrst.

Ameriška delavska federacija, ki je do ustanovitve CIO veljala za glavno predstavnico ameriškega delavstva, se sedaj ponaša, da ima že nad šest milijonov članov. Po prejšnji vojni je padla na kake tri milijone članov in še bolj pa v zadnji krizi. Sedaj je večja ko kdaj prej vzlic temu, da je zrasla ob nji druga mogočna unijska zveza — CIO.

CIO uspel v svoji nalogi

Ta tekmovalna skupina ima tudi že kakih šest milijonov članov. Njen glavni uspeh pa je v tem, da je postala to kar je v teku kakih petih let, in da ji je uspelo organizirati delavce v masnih industrijah. Radi tega je bila tudi ustanovljena. AFL se je zanimala večinoma za izučene delavce, ne pa za one milijone, ki so zvani po angleško za "common labor". Ti tvorijo ogromno večino. CIO je posegel mednje s svojo organizatorično kampanjo v avtno, aeroplansko, klavniško, rudniško in v razne druge velike industrijske obrate ter uspel. Ako bi mu bila zvezna administracija sovražna, najbrž ne bi, a zadnja leta vojaštvo ni več uporabljano za rušenje unij in za pobijanje stavkarjev, in zvezni predsednik velja za iskrenega prijatelja unij in delavstva v obče.

Pomanjkanje solidarnosti

Vzlic vsem tem uspehom na organizatoričnem polju pa trpi ameriško unijsko delavstvo in s tem vse delovno ljudstvo na pomanjkanju solidarnosti. Ker AFL ni hotela sprejeti načela industrialnega unionizma, in nekdo je v zrelih razmerah s tako akcijo moral pričeti, so se nekatere unije AFL od nje ločile in ustanovile novo zvezo, ki jo imenujejo Kongres industrialnih organizacij. To je pomenilo ne samo razdvojitev, nego nešteto jurisdikcijskih bojev. A CIO je bil potreben in grešila je AFL, ker je hotela vztrajati pri stari tradiciji cehovskih organizacij.

Ta boj med CIO in AFL še traja, a vzroki zanj se manjšajo in izginejo čim se bi posrečilo pridobiti obe te skupini v sporazum, ki bi jih odpravile. To se seveda laglje zapiše nego stori. Vendar pa se bo ta mesec vršil sestanek, na katerem bosta delegaciji AFL in CIO — na priporočila predsednika Roosevelta in posebno pa na zahtevo delavstva v splošnem razpravljale, kaj je mogoče storiti, da borba med njima preneha.

Optimisti menijo, da bo ta sestanek prvi mogočen korak v enotnosti. Drugi so skeptični. Računajo na Johna L. Lewisa, ki je bil v ospredju graditve CIO, a sedaj pa mu je nasproten. In računajo na druge ovire, izmed katerih so največji vprašanja jurisdikcije. AFL hoče delavce organizirati v splošnem po strokah, CIO jih vabi v industrialne unije. Vrh tega so tu še razne druge unije, ki ne spadajo k nobeni zvezi več, n. pr. unija tiskarjev, unija ILGW, pa še mnogo drugih, o katerih pravijo, da štejejo nad milijon čla-

(Nadaljevanje na 5. strani.)

Ljudje cenijo vrednost svobodnega časopisja šele ko ga izgube

V okupiranih krajih v Evropi izhaja nešteto podtalnih listov. Nekaterih se tiska komaj po 50 izvodov, drugih po par sto do par tisoč. Ni mogoče drugače. Eni so tiskani na mimeograf, nekateri pa imajo sredstva že tako razvita, da izhajajo v tiskani obliki, in s slikami.

Vsakdo, ki vanje piše, ali jih stavi, ali razpečava, tvega življenje. Kogar zalote pri tem prepovedanem tisku, ga kaznujejo fašistične oblasti s smrtjo.

Večina velikih časopisov v okupiranih deželah, kapitalističnih tendenc, lahko še izhaja. Tako je tudi v Zagrebu, Beogradu in v Ljubljani. Le opozicionalni tisk je res prizadet. A zadušiti ga ni mogoče.

V tej deželi takšno časopisje lahko še svobodno izhaja. A kakor tam, ljudje tudi tu rajše slede časopisju reakcije in izkoriščevalcev, kakor pa svojemu "revnemu" delavskemu tisku. Mnogi unijski časopisi na to opozarjajo in kličejo delavstvu, da naj se oklene svojega tiska sedaj, ko ga ima. Kajti če ga izgubi, se bo tudi ljudstvo te dežele pogreznilo v tragedijo kakor so se zasužnjena ljudstva v Evropi. Laglje se je boriti za ohranitev svobode in za njeno izpopolnjevanje, kakor pa se vojevati, da se jo pridobi nazaj, kadar je izgubljena.

Ženske tirane sedaj povsod tudi v "težka" dela

Ko je Hitler ob prihodu v vlado izjavil, da morajo ženske ven iz industrije in uradov, ter se posvetiti gospodinjstvu in negi otrok, je dobil mnogo odobravanja med moškimi tudi v demokratičnih deželah. Firerjev namen je takrat bil zmanjšati brezposelnost s tem, da se ženske odslovi iz tovarniških in pisarniških služb in se jih primora roditi otroke ter delati "za dom". Tudi od neporočenih deklet je zahteval, da naj imajo otroke, in ob enem izdal odredbe, ki so določale, da so nezakonci enakovredni z zakonskimi otroki.

Njegovo geslo, da so ženske ustvarjene za dom, je obveljalo le malo časa. Sedaj je v Nemčiji primorana vsaka ženska, ki ni privezana na kmetijo, iti v tovarno in mnoge tudi v rove. Delajo na cestah in kjerkoli drugje potrebno. Hitler jim skuša olajšati breme z dovajanjem tujih delavcev, zasužnjencev iz okupiranih krajev in z vojnimi jetniki, toda njegova ogromna vojna mašina potrebuje milijone in milijone rok, in tako je Nemkam še naprej ukazano delati za "očetnjavo" kjerkoli jih potrebujejo.

Enako v potrebi za ženske moči v industriji je Anglija. Ženske še niso siloma "draftane" za delo v tovarnah, kakor so v Nemčiji, a so vendarle primorane vanje, čeprav na bolj vljuden, "gentlemanski" način.

Tudi v Zed. državah, ki so v vojni šele dobrih osem mesecev, vabijo ženske v marsikak obrat, v katerih so prej delali edino le moški.

Na primer, v aeroplanskih delavnicah okrog Los Angelesa je uposlenih že nad dvanajst tisoč žensk — prej nobene, razen v pisarnah.

Pred nekaj tedni se je nekdo o ženskah v industriji jako nelaskavo izrazil. Dejal je, da se bolj zanimajo za "mežikanje" (in flirtanje) kot za delo in vsled tega motijo še moške, da manj producirajo.

V ugovor temu so se oglasili mnogi ravnatelji, ki izjavljajo, da so one prav tako dobre delavke, kakor moški, in pri delikatnih strojnih operacijah pa boljše nego moški. In vsi pravijo, da so ženske prišle v industrijo "to stay". Namreč, da bodo zaposljevane v nji tudi po vojni.

Kongres angleških delavskih unij se je zelo potrudil varovati v tem položaju koristi obojih s tem, da je uveljavil enake plače za enako delo neglede kdo ga opravlja. In pa, da mora bodisi tovarna ali pa občina skrbeti za nego otrok, kadar so matere na delu.

Enako načelo imajo ameriške unije, posebno unije CIO, ki so uveljavljene v masnih industrijah.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

NAROČNINA v Zedinjenih državah za celo leto $3.00; za pol leta $1.75; za četrt leta $1.00.

Inozemstvo: za celo leto $3.50; za pol leta $2.00.

Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do pondeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Jugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor..Frank Zaitz
Business Manager........................Charles Pogorelec

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year $3.00; Six Months $1.75; Three Months $1.00
Foreign Countries, One Year $3.50; Six Months $2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Avenue CHICAGO, ILL.

Telephone: ROCKWELL 2864

Oddelek ruske armade, posebno izvežban za napade in obrambo. (Članek o Rusiji in njenem stališču na tej strani.)

Ali so protesti proti nezadostni zavezniški pomoči Rusiji upravičeni?

"Sovjetska Unija ima devetdeset odstotkov borbe z Nemčijo na svojih ramah, ostali zavezniki pa le deset odstotkov," pravijo v Moskvi. To razmerje se jim zdi krivično in — nezavezniško, četudi javno in uradno ni tega izjavila še nobena sovjetska avtoriteta.

Toliko bolj pa to povdarjajo mnogi inozemski časnikarji v Rusiji, in pa njeni prijatelji v Angliji in v Zed. državah. In kajpada komunisti, ki z drugimi vred sklicujejo shode, na katerih zahtevajo od Londona in Washingtona 'second front", da se saj malo razbremeni sovjetsko armado.

Leland Stowe, ki je v Rusiji poročevalec čikaških Daily News, zaveznike v izdaji od zadnje sobote še posebno svari, da z odlašanjem izdatnejše pomoči Rusiji privabljajo Hitlerjevo zmago ne le nad sovjetsko armado nego nad vsemi deželami, ki so z njim v vojni.

Tudi on je za drugo fronto in pobija argument — baje je tudi Churchillov, da zavezniške invazije na evropski kontinent ne bo, dokler se poveljstvo ne uveri, da je za njen uspeh vse zadostno pripravljeno. Leland pravi, da utegne tako stališče imeti usodne posledice. Njegovo mnenje je, da tudi ako bi zavezniška invazija ne triumfirala, nemreč čeprav ne bi zmagovala, bi vendar zaposljevala par milijonov nacijskih vojakov in ogromno njihovega materijala. Tako pa je vsa nemška sila obrnjena v Rusijo in tja gre skoro ves njen bojni materijal.

Sovjetska armada je v lanski in v letošnji nemški ofenzivi utrpela ogromne izgube. Seveda, tudi nemške segajo v milijone, a treba je upoštevati, da nemška armada zmaguje ves čas vsepovsod in da ji služi vsa okupirana Evropa, vlada v Vichyju, in nevtralne dežele, kot so Španija, Švedska, Švica, pa neposredno tudi Turčija bolj kakor zaveznikom.

Hitlerjev letošnji naval proti Kavkazu je desperatni poskus priti ne samo do oljnih polj, nego zdrobiti hrbtenico sovjetske armade in s tem Rusijo izbiti iz vojne.

Ali bo potem Angležem in Američanom laglje premagati Hitlerja kakor sedaj, ko je ruska armada še na pozorišču, vprašuje Leland Stowe in v odgovor dokazuje, da ako Nemčija Rusijo premaga, bo zavezniška invazija še veliko bolj riskirana stvar, kakor pa bi bila sedaj, ali zadnjo pomlad.

On ni edini, ki vladne in armadne kroge v Angliji in Ameriki ostro prijema vsled njihove neodločnosti, oziroma ker ne posežejo v vojno zares, ako hočejo zmagati.

Omenili smo že, in sploh ni nobena tajnost, da jih je mnogo na Angleškem in v Zed. državah, ki sicer žele poraz Hitlerja, toda ne pa ruske zmage. To so mnogi govorili in pisali javno do 7. decembra, ko je Japonska sprožila svojo vojno mašino na Pearl Harbor. In dasi sta Churchill in Roosevelt svečano obljubila Rusiji ne samo njune simpatije nego vso mogočo pomoč, vštevši "drugo fronto", jih je vendarle čezdalje več, ki so začeli dvomiti v iskrenost odločujočih faktorjev v Londonu in Washingtonu in se boje, da bo Rusija ostala na cedilu in prepuščena porazu. Smatrajo, da bi zavezniške armade skupno s sovjetsko mogle Hitlerja poraziti enotno, nikakor pa ne, ako bodo nadaljevale s taktiko, ki dopušča, da pogazi Hitler vsako deželo posamezno drugo za drugo.

V zagovor angleškega in ameriškega poveljstva se jih veliko oglaša, največ z argumentom, da čemu se lajiki vtikajo v vojaške stvari in v vojne strategije, o katerih nimajo pojma. Kadar bomo pripravljeni, pa bo druga fronta. In dalje, da jo že imamo v Egiptu, v Jugoslaviji in pa v ameriški industriji. Sovjetski diplomati pravijo, da je to vse res, da pa se zgolj s temi takozvanimi frontami Hitlerja ne bo poražilo. In je veliko drugih, ki so enakega mnenja. Malo jih je, ki absolutno verjamejo, da bo Hitlerja mogoče odločilno poraziti tudi ako Rusija pade. Zato zares žele, da bi Anglija in Zed. države storile več že sedaj nego store in s tem Rusijo zagotovile, da so z njo v iskrenem zavezništvu. Ako tega ne store čim prej, je tu nevarnost, da bodo zavezniki dobili tudi na vzhodu svoj drugi Vichy, kakor so ga v Franciji.

Dolarski patriotizem

Ameriška plutokracija neumorno vztraja v zahtevah, da naj se njenih dohodkov in profitov nikar ne omejuje preveč. A ker država nekje le mora dobiti dohodke, ji kažejo oboževalci zlatega teleta delavce, češ, nje potipajte, ne višajte jim mezde, ne nakazujte jim za nadurno delo dvojno plačo, in pa velik prodajni davek jim naložite.

V zveznem kongresu ima plutokracija veliko zaslombo. Poslanci so pripravljeni naložiti dohodninski davek celo takim delavcem, ki ne zaslužijo niti tisoč na leto, zavrgli pa so predlog, da naj se nikomur ne dovoli imeti več kot petindvajset tisoč dolarjev čistega dohodka na leto. Delavca se naj torej obdavči pa magari če zasluži le kakih sedem sto na leto, a zase pa nočejo omejitev. Mnogi direktorji velikih korporacij so si v zadnjih par letih zvišali plače za več kot 100 odstotkov. Kriče pa kot jesiharji, ako si kod delavci dobe nekoliko zvišanja. In delavci so potrebni, paraziti ne. Brez delavcev in farmarjev bi armada ne mogla shajati — je bi sploh ne bilo ne — a ljudje, ki vpijejo proti "visokim mezdam" delavcev, pa so brez koristi za deželo. Patriotizem razumejo tako, da naj bodo najbolj požrtvovalni tisti, ki ustvarjajo, najmanj pa oni, ki zajemajo.

Kdo je na čelu upornikov v Jugoslaviji?

Ali je Draža Mihajlović junak, za kakršnega ga oglaša jugoslovanska zamejna vlada, ali izdajalec, kot o njemu trdi da je komunistična propaganda.— Izjava jugoslovanske vlade v Londonu o Draži Mihajloviću

Silno težavno je razumeti, kaj je resnica in kaj ne, kadar človek čita poročila o generalu Draži Mihajloviću. Skozi vse prve mesece njegovega uporniškega gibanja so mnogi namigavali, da je on pravzaprav zamejni vladi trn v peti, ker je preveč naklonjen Rusiji in komunistom. A kar naenkrat so ga začeli komunisti razglašati za služabnika osišča, za "krivotvornega" upornika, in sploh so o njemu trdili in še trdijo stvari, ki ga predstavljajo v najslabši luči.

Tudi proglas so izdali proti njemu, z mnogimi podpisi Jugoslovanov, o katerih nasprotniki pravijo, da so znani komunisti, ali pa njihni sopotniki. Večinoma Črnogorci.

Moskovska radio postaja Svobodna Jugoslavija je Mihajloviću skrajno neprijazna in poziva upornike, da naj slede vrhovnemu poveljstvu osvobodilne fronte rajše nego njemu.

Jasno je, da je nekje nekaj narobe, ker je Draža Mihajlović tudi vojni minister Jugoslavije, a Moskva pa ga napada. A zaeno je zaveznica jugoslovanske zamejne vlade.

V vojnih razmerah, kakršne so sedaj v Evropi, je težko v kratkem času dognati, kaj je čista resnica v takih sporih.

Jugoslovanska vlada v Londonu je z ozirom na napade proti Draži Mihajloviću podala o njemu sledečo izjavo:

"Jugoslovanska vlada v Londonu popolnoma zaupa vodstvu in lojalnosti generala Draža Mihajlovića in njegovih hrabrih vojakov. V znak svojega zaupanja ga je imenovala glavnim poveljnikom vseh oboroženih sil, ki se na ozemlju Jugoslavije bore proti sovražniku. Ona je stalno v zvezi z njim. Znano je tudi, da so komaj pred par dnevi general Auchinleck, admiral Harwood in letalski maršal Tedder čestitali generalu Mihajloviću.

General Mihajlović, ki je pri srbskem narodu in v vsej Jugoslaviji zelo priljubljen, načeljuje dobro organizirani vojski — urejeni na način, primeren četniškemu vojskovanju — ki šteje od 80,000 do 150,000 četnikov pod vodstvom rednih častnikov jugoslovanske vojske. Veliko število teh častnikov je padlo ali bilo ranjenih v boju; na predlog generala Mihajlovića so jim bila podeljena odlikovanja za hrabrost v boju in njih imena so bila javljena potom radia. Dejstvo je tudi, da na vseh ozemljih zasedene Evrope edino le general Mihajlović poveljuje organizirani redni vojski. Ni torej čudno, da poskušajo sovražniki Jugoslavije — Nemci, Italijani in njihovi pajdaši — vse mogoče, da bi uničili generala Mihajlovića in njegovo vojsko. Nemci so vzeli za talce ženo in otroke generala Mihajlovića, obsodili ga na smrt in razpisali veliko nagrado za njegovo glavo. S svojo močno in dobro organizirano vojsko prizadeva general Mihajlović splošnemu sovražniku velike izgube. Že več kot eno leto drži prikovane na tla v zasedeni Jugoslaviji: 36 divizij osišča (17 laških, 7 bolgarskih, 4 nemške, 4 madžarske, 4 divizije rednih Pavelićevih čet in 15 bataljonov ustašev.)

General Mihajlović si tako pridobiva ogromne zasluge ne samo za svojo domovino Jugoslavijo, temveč tudi za vse zaveznike in — v tem trenutku prav posebno — za svoje ruske brate."

Iz tega je razvidno, da mu vlada popolnoma zaupa in je možno, da je nastal med uporniki spor zaradi vprašanja, kam naj se oslonijo. Izgleda, da je Mihajlović zvest zamejni vladi, a njegovi nasprotniki pa so za poveljstvo, ki ima svoj stan bržkone v Moskvi.

SLOVENSKI DELAVSKI CENTER

Chicago, Ill. — Mike Reading, ki živi v Pasadeni, Calif., vprašuje v pismu, kako uspeva drevje in pa grmičevje, ki ga je zasadil pred nekaj leti. Kmalu za tistim je dobil delo na zapadu, a za naš center se še zanima.

Drevje in grmi ob balinišču so zrasli toliko, da delajo že mnogo sence. Mike je nam takrat dejal, da bo vzela rast kakih pet let, pa bo "vse v senci". Ni se motil. Vprašuje tudi, kako je z našim vrtom, ki ga je on najprvo zasnoval in zasadil z rožami. Je tudi letos lep, dokaj v cvetju, in glavno brigo zanj pa vodi John Chemazar, kakor že zadnjih par let, in Groserjevi, oziroma Luka Groser in pa njegova žena. Kajti mlajši Luka Groser je v armadi, dokler pa je bil tu, je na vrtu rad pomagal.

V družabnem klubu se zbira stara družba. Precej fantov, ki so prihajali sem, pa je v armadi, ali pa v municijski industriji v drugih krajih, na primer naš bivši tajnik Joseph Drasler je v arzenalu v Rock Islandu, zelo zaposlen, a je še vseeno utegnil stopiti v "zakonski jarem". Poročil se je z Alice Artachevo, našo znano pevko in igralko, ki se je z raznih naših predstav gotovo tudi Reading spominja.

Oscar Godina, naš naslednji tajnik, je tudi v armadi. Bivši tajnik družabnega kluba Slovenski center, Ray Božičnik, je dobil važno službo mehanika na Havajih. Nasledil ga je v tajnikovanju njegov brat Arley Božičnik.

Balinarjev je letos menda nekaj manj — naravno, ker so fantje odšli, kamor so bili pozvani, a starejši pa so zaposleni v industriji mnogo bolj. Pa je v vrtu ob večerih še vseeno precej živo. Slabše pa je z našimi sejami. Menda je apatija splošna bolezen, torej se ni prijela samo naših ljudi.

Tudi obiskovalcev ima Center precej. Nekatere smo omenili nedavno. Prihajajo z vseh krajev Zed. držav. Meseca avgusta se je oglasil tu dr. M. Čok iz Trsta, ki deluje tu za osvoboditev Primorske izpod Italije. Po konvenciji KSKJ je prišel v Center na obisk John Germ iz Puebla, predsednik imenovane jednote, v spremstvu Leo. Jurjevca, gl. predsednika Zapadne slovanske zveze. Iz Detroita je prišel Rudolf Zore, upravitelj Slovenskega delavskega doma, iz New Yorka profesor Boris Furlan, ki se je vračal s shoda v La Sallu, dalje sta bila tu Frank Oglar in Vatro Grill iz Clevelanda, John Steber in sin iz East Palestine, O., Rose Jenko iz Milwaukeeja, John Turk, čikažan sicer, a je delal skozi poletje v Denverju, Colo., prej pa mnogo časa na vzhodu, še več imen pa bi lahko navedel Luka Groser, ki ima z obiskovalci največ opravka.

Naši načrti za predelavo klubovih prostorov os bili odloženi, ker smo v vojni.

Pevski zbor "Sava" je pričel z vajami koncem avgusta, toda z zredčenimi močmi. Aktivni pevci pravijo, da jih bodo kmalu nadomestili.

Nekaj vaj je imela tu mala skupina izmed naše mladine pod vodstvom Miss Omerzove, ki se vežbajo na glasbene instrumente. In septembra pa se obnove seje češkega ženskega kluba, ki ima ime po ženi predsednika Roosevelta, in pa seje kluba čeških umetnikov.

Davke zmagujemo, delo tudi, in vršimo ga toliko kolikor je v takih razmerah potrebno, boljše pa bo, ko mine vojna. Saj upamo tako. In takrat, ko se Michael Reading vrne med nas, bo videl, kaj vse nastane iz malih drevesc.—Z.

Naročite si novo Adamičevo knjigo iz Proletarčeve knjigarne!

Ako želite najnovejšo Adamičevo knjigo, "What's Your Name?", jo lahko dobite pri Proletarcu. Stane toliko kot v drugih knjigarnah, namreč $2.50. Prvi naročniki jo dobe z lastnoročnim Adamičevim podpisom. O tej knjigi smo poročali več v prejšnji številki Proletarca.

JOŠKO OVEN:

RAZGOVORI

Danes, ko to pišem, je nedelja. Lep, hladen, solnčen dan. Zjutraj, ko sem delal okrog hiše, sem prvič začutil, da se že bliža jesen. Rože, katere so cvetele skozi poletje, so uvenele, in tiste, katere cveto v jeseni, se že pripravljalo, da vzbrste. Pa to ni nič žalostnega. Jeseni so navadno lepe. Listje porumeni in na nekaterem drevju dobi čudovito bronasto ali zlato-rdečo barvo. V vinogradih in sadovnjakih dozoreva grozdje in sadje. Nam, kateri smo prišli z daleč preko morja, se v tej letni dobi radi povračajo spomini na dom. Žito požeto in omlačeno, ajda že skoro v cvetju — in zgodaj v oktobru — vinska trgatev! Kolikrat sem ležal kot otrok v požetem razoru in gledal skozi preluknjan slamnik v višnjevo nebo, duhal vonj zorane zemlje in sanjal, dočim so se pasle krave spodaj na travniku. Vsak, kateri je preživel mladost v naših krajih, mora imeti enake spomine. Mogoče ni bilo življenje ravno lahko in brez truda. Mogoče, da so sanje in spomini na tista leta lepša kot je pa sama resnica; ali vse eno, radi se spominjamo, kako smo rezali piščalke spomladi, ko smo pasli krave, in letali bosi s kosom črnega kruha v torbi v šolo. In pozneje — mehka poletna jutra, ko je rosa kapala od čevljev, ko si korakal čez travnike domov utrujen od prijetnih ur, katere si prebil ob oknu pri klicanju dekleta. Vse to ni eno življenje, to je tisoče življenj, nas, tistih pred nami in tistih za nami. To je rodilo našo pesem, to je bila naša Slovenija.

Peter Golob

Leta 1929 sem bil zadnjič v domovini. Želel sem videti očeta, kateri je bil že tista leta precej star. Rojen je bil namreč leta 1853. Moje žene starši so doma z Gorenjskega blizu Škofje Loke. Po dolgem romanju po Evropi sva se končno ustavila doma. Kot vsak pošten rojak, sva tudi midva potem, ko sva se ustavila pri svojcih, odšla na Bled in pa na Brezje. Sorodniki moje žene so nama strogo naročili, da se moramo nazaj grede ustaviti na Praprotnem, tako da bo mogoče moji ženi spoznati saj nekaj njenih sorodnikov, katerih je bogme precejšnje število. Spominjam se tiste nedelje kot da je bilo včeraj. Gostilna na "Trati", kamor smo odšli po kosilu, je bila polna samih sorodnikov. Bilo jih je več kot štirideset. Bli so Mlinarji, Sušniki, Dolenci in Šifrarji. Jaz sem se malo prestrašil, češ, ali imam dovolj denarja s sabo. Pili in peli smo vse popoldne. Proti večeru se zmuznem ven in pokličem natakarico, češ, koliko sem dolžan. "Nekaj je že eden gospodov iz Škofje Loke plačal, kateremu se je domov mudilo," mi je odgovorila. Plačal sem ostalo in ji strogo naročil, naj ne vzame od nikogar več denarja. Ko sem se vrnil k omizju, so fantje ravno napravili kolekcijo, da se poravna račun. Izvedevši od natakarice, da je že poravnan, so me utaknili v kot za mizo, češ, da je moj denar brez vrednosti. Zabavali in peli smo do ranega jutra. Takrat sem spoznal naše Gorenjce. Kamor sva prišla je bilo nama vse na razpolago in vsak večer petje in zabava.

Stanovala sva pri teti moje žene. Marjanca Golob je bila mati petih otrok— dveh fantov in treh deklet. Starejši sin je bil mizar, organiziran in po mišljenju socialist. Oče Peter je delal na žagi, katera ni bila daleč od vasi.

Petra se dobro spominjam. Sedela sva ob večerih pred hišo ko so ženske pospravljale posodo in govorila o vojni. Peter je bil vojak in kot tak je služil skozi vso prejšnjo svetovno vojno. Pravil mi je, kako so ga jedle uši. "Zgubil sem skoro obe ušesi od teh prokletih uši," mi je rekel. In kot večina vsi tisti, kateri so prebili grozote prve svetovne vojne, je tudi njemu vedno zašla beseda nazaj na tiste čase. Njegove žuljave roke od trdega dela na žagi so se krčile in odpirale, ko so romali njegovi spomini na tisti kos življenja, katerega je nemogoče pozabiti. "Vidiš," je rekel, "kadar se vležem ponoči v posteljo in čutim mehko blazino pod seboj, nemorem vrjeti, da je resnica. Uščipniti se moram, kajti vedno se mi zdi, da dežuje in da ležim zunaj na polju."

Petra Goloba ni več. Osemnajstega aprila so bili ubiti trije nemški vojaki, za kazen je bilo ustreljenih 50 talcev in med njimi štiridesetletni Peter. Med njimi je tudi dolga vrsta drugih, — imena Sušnikov, Dolencev itd.

Golgata, po kateri hodi naš narod, skoro nima konca. Oskrunili so nam žene in dekleta, pobijajo fante in starce. Kri, katera je namakala našo zemljo že takrat, ko so prvi Bavarci zanesli križ z mečem med naše dede, teče ponovno. Turški navali z janičarji in begi, o katerih se naš narod tako živo spominja, so bili samo male praske, kadar jih primerjaš sedanjosti, ko hočejo zbesnele nacijske svinje poklati in uničiti cel narod.

Težko je nam vpogledati in razumeti vso strahoto, katero trpe naši v domovini. Ne morem si vpoklicati v spomin ostalih, katerih nisem poznal. Ali zdi se mi, da vidim Petra Goloba kakor je stal v tistem hladnem meglenem jutru in se zadnjič ozrl na nebo. Mogoče ni videl Karavank v ozadju, mogoče se je izvršila eksekucija kje na kakšnem obzidanem dvorišču. Ali vem, da je zrl rabljem naravnost v oko. Mogoče je v tistem zadnjem trenutku videl svoj dom, videl žitna polja, katera se raztezajo proti Škofji Loki. Videl je mogoče tisto dobo, katera mora priti, če je le še kaj pravice na zemlji, ko ne bo več nacijskih rabljev, ko bo Gorenjska, njegov kos zemlje, zopet svobodna. In če ni videl vsega tega, nekaj je videl in vedel. Vedel je, da je tisoče naših fantov na Dolenjskem, Gorenjskem in Notranjskem v boju za svobodo in da sta med njimi skoro gotovo njegova sinova, ki bodo maščevali krivico.

Gozdne pasove ob prometnih zvezah bo treba posekati

Visoki komisar za ljubljansko krajino je izdal naredbo, po kateri bo treba iz vojaških in varnostnih nagibov posekati ob važnejših prometnih žilah ves gozdni pas v širini po 150 metrov na vsaki strani. Uredba pravi, da bo treba na odsekih, ki so v uredbi posamično navedeni, posekati vse gozdno rastlinje v širini 300 metrov, na vsaki strani prometne ceste ali železnice po 150 metrov. Posekati bo treba tako, da bo razgled popoln. V posebnih primerih bo lahko gozdna milica odredila sečnjo v večjo globino; prizadeti lastniki gozdov morajo začeti sekati najkasneje v desetih dneh po objavi te uredbe, sečnja pa mora biti končana najkasneje v 60 dneh. Obenem mora lastnik gozda v tem času spraviti s posekanega prostora tudi ves les.

Oglašajte v Proletarcu.

Tole mi ne gre v glavo?

Čemu zavezniki, ki so proti norveškemu in drugim kvizlingom, "flirtajo" s Pierrom Lavalom, četudi vedo, da je on podpornik tretjega rajha?

POVESTNI DEL

ANTON INGOLIČ:

MILEVA

(Nadaljevanje in konec.)

Od tistega dne se je Mileva vsa izpremenila.

Srce ji je bilo polno nečesa, ki bi rado kriknilo, planilo na dan in se razlilo v svet. Do sedaj se ni niti prav zavedala, da živi. Vdano je stopala v nov dan, ga preležala na bolniški postelji ali zadnje tedne za pokopališčem in ga zvečer s prvim snom pozabila. Vse je šlo neopazno mimo nje in ona je šla neopazno mimo vsega. Stala je nekje daleč in gledala vse to, ki gre tam daleč nekje mimo nje in ki je ne more več doseči. Ona je gledala in ne vidi, živi in ne doživlja.

Toda sedaj jo je mahoma zgrabilo!

Živeti hoče!

Ne sme še umreti!

Zadnji čas je vdano pričakovala smrti. Saj se ni niti prav zavedala, kaj naj bi to bilo. Zdelo se ji je, da bo tudi tedaj stala tako nekje daleč od vsega in smrt bo prišla in šla mimo nje. Pa zanjo se ne bo nič bistveno izpremenilo. Ona bo še vedno nekje sama zase, daleč od smrti in življenja.

Toda sedaj, ko je življenje poslednjič preplovilo njeno usehlo telo, je spoznala, da je življenje vse, smrt pa nič. V življenju je, a s smrtjo je ni več.

Zato hoče še živeti!

Zvečer ni mogla zaspati.

Ležala je ob odprtem oknu. Na posteljo je lila mesečina v širokih pramenih, z vrta je prihajal čudežni šepet, iz dalje pa sproščeni vriski vaških fantov, ki so prihajali k dekletom.

Mileva je ležala z rokami na odeji in hlastno vdihavala opojnost poletne noči.

Bilo ji je, da bi planila v to opojno noč! Tako bi si utešila hrepenenje, ki se je zbudilo v njej. Ni vedela jasno, kaj je tisto, po čemer hrepeni, toda nejasno je slutila, da je to nekaj, česar še ne pozna, a je veliko, globoko čudežno.

Mileva je hodila tiste dni z nastežaj odprtimi očmi, njen pogled je bil pričakujoč, ustnice so ji drhtele; bila je kakor otrok, ki hodi z odprto dušo, da vse, kar vidi, v trenutku sprejme in zakoplje vase.

*

Tretji popoldan, odkar so jo siničke zapustile, se je nenadoma pooblačilo.

Jok je ves zasopel pritekel in mahal Milevi, naj nemudoma odide z njim. Toda Milevi se ni mudilo, silno ji je prijal hladni pih in temno nebo, po katerem so se valili črni raztrgani oblaki.

Mileva je drhtela od neznane groze, obenem pa ji je bilo tako čudovito, ko je stala pod drevesi, ki so se lomila v viharju, pod nebom, kjer so se križali vedno svetlejši bliski in odkoder je vedno besneje grmelo. Jok jo je vlekel za sabo, toda Mileva se je otepala njegovih rok, strmela je predse in hlastno srkala vase grozo okoli sebe. O, sedaj čuti, kako vse živi okoli nje! Koliko moči je sedaj tudi v njej! Kakor da se dviga nekam, rase in se spaja z vsem tem divjanjem, šumenjem in trepetanjem.

Šele ko je začela padati debela toča, se je Joku posrečilo, da jo je potegnil pod cerkveni stolp. Komaj sta stopila pod oboke, se je toča usipala tako na gosto, da je bilo v nekaj trenutkih vse belo. Vmes pa je bliskalo in grmelo.

Čez čas je toča ponehala in ulil se je gost dež. A ne dolgo, in spet je zasijalo solnce.

Tedaj se je utrgalo v Milevi.

Iztrgala se je iz Jokovih rok in planila proti topolu pred cerkvijo.

A že naslednji hip je obstala kakor ukopana.

Topol je v hipu zažarel ko samo solnce, da ji je vzelo pogled. Naslednji hip pa je zagrmelo, da se je zemlja stresla pod njenimi nogami. Topol je ves vztrepetal, s kapljicami posuto listje se je zableščalo v solncu kakor milijon majhnih lučk, in že se je topol nagnil ter počasi, trepetaje in ves bleščeč se padel preko potoka.

Mileva je kriknila, stekla k Joku in se brezumno privila k njemu.

O, tudi ona bi rada tako zažarela in potem ugasnila, zaleta od ognja življenja in smrti obenem.

*

Tiste dni je Mileva spoznala, kaj se je prebudilo v njej.

Šele sedaj je videla, kako je zvečer njen brat včasih zgrabil svojo mlado ženo okoli pasu in jo stisnil krčevito k sebi, segal v njene prsi, da se je ona čudno smehljala, ga gledala vsa omamljena in drhtela, dokler se nista izgubila v svojo sobo. Opazila je, kako so bile dekli Ančki oči pijane, kadar jo je zalotila na večer v pogovoru s sosedovim sinom. In ponoči je iz kuhinje, kjer je Anka spala, prihajalo pritajeno šepetanje in nejasno šumenje do zgodnjega jutra. Spoznala je, da ljudje brez dan ne žive pravega življenja, marveč ga samo pričakujejo, se le pripravljajo nanj, ki se jim razodene šele z nočjo.

V njej je vse drhtelo. Oči so ji neprestano visele na mladih fantih, če je le mogla, je slonela na plotu in gledala na cesto; če je zagledala moškega, ga je spremljala z žejnimi očmi, dokler se ni izgubil za ovinkom. Begala je po travnikih, se oprijemala dreves in se prižemala nanje, stekla v gozd, se slekla do golega in tekala med smrekami; ponoči pa je drhtela ob odprtem oknu in zaman pričakovala, da bi kdo potrkal nanje.

Nihče se ni zmenil zanjo in za njen ogenj, ki je prvič in poslednjič vzplamtel v njej in ki ga njeno brezbarvno lice, orumenele oči in izsesano telo ni moglo izdajati. Z usmiljenjem so zrli nanjo, nihče bi se je ne drznil niti poljubiti.

Umreti bo morala, a tega najčudovitejšega v življenju ne bo spoznala.

Nekoč bi bila, a tedaj je bilo tako strašno.

Dobro se še spominja. Bilo je pred štirimi leti. Kakor vsa leta, je tudi tedaj prišla iz mesta k bratu na počitnice. Pohajkovala je po vasi in se smejala pastirju Joku, ki je bil ves zmeden, če je le za trenutek pokramljala z njim. Jecljal je in se pri tem tako pačil in tako zaverovano strmel vanjo, da se ni mogla zdržati smeha. A on kakor da ne vidi njenega smeha, še bolj je norel za njo. Vse ji je napravil, v ogenj bi bil skočil zanjo, ona pa se mu je le smejala. Kaj si je le mislil ta neokretni, jecljajoči pastir, da se je zagledal vanjo, ki je tedaj končala šesto gimnazijo! Čim bolj je lahko Joka mučila, tem bolj je uživala.

Neki večer se je vračala po samotni poti domov. Nenadoma pa je iz grmovja planil neki moški, jo podrl na tla, se zvalil nanjo in ji z enim zamahom pretrgal obleko na dvoje. Od same groze ni mogla niti zakričati. Toda ko se je moški zagrizel v njen vrat, z rokami pa začel trgati perilo raz nje, je spoznala Joka. V hipu jo je ves strah minil, zasmejala se je, sunila z vso silo Joka v obraz in vstala. Jok je zastokal od bolečine, a že naslednji hip se je pobral s tal in se pognal proti nji. Ko je Mileva zagledala njegove ognjene oči, je ugasnil njen smeh in vsa v strahu se je spustila v beg proti domu. V tem ji je obleka padla s telesa, da je napol naga tekla preko polj in travnikov; tik za njo pa je hropel Jok. Groza jo je vedno bolj prevzemala, komaj in komaj je še dvigala noge. Nazadnje se je z groznim krikom zgrudila tik pred domačim plotom. Nejasno je čutila, kako je Jok padel nanjo in kako je v istem hipu zakričal brat onstran plota. Jok je skočil pokoncu, tedaj je nekaj udarilo, Jok je divje zatulil in se zgrudil ob njej.

Od tistega večera Jok tudi jecljal ni več, iz njegovih ust so prihajali čudni, napol živalski glasovi. Mileva mu je izprva privoščila, pozneje pa se ji je zasmilil. Dolge mesece jo je mučila zavest, da je ona uničila Jokovo življenje. Polagoma je nekako pozabila na to, Jok pa se sploh ničesar ni spominjal, in med njima se je razvilo tiho in iskreno prijateljstvo. Ni se ga več bala, tudi smejala se mu ni več, njegove črne oči so postale tako jasne in krotke, ves srečen je bil, če ji je mogel storiti kaj dobrega. In ona je skrbela zanj kakor za brata.

S tistim večerom je v njej ugasnilo vsako hrepenenje. Njeno telo je raslo in se razcvetalo, a ona ni opazila na sebi željnih moških pogledov, ni razumela gorečih pisem, ki jih je dobivala. Ko je zbolela, pa je v nji postalo še tiše.

Toda sedaj je z vso silo planilo v njej in vžgalo to njeno drobno, od dolgotrajne bolezni izsušeno telo, da pričakuje kakor topol pred cerkvijo ognja, ki bi v njem vzplamenelo in zgorelo.

*

Mrak je legal, a Joka še ni bilo, da bi ji pomagal domov.

Milevi je bilo prav. Zleknjena je ležala na stolu in strmela vsa drhteča v mrak.

Če ga kmalu ne bo, bo res umrla prej...

Ko je prišel Jok in ji dopovedoval, da ni utegnil prej, se Mileva ni dvignila, marveč je prijela Joka za roko in ga potegnila k sebi na stol. Jok je sedel in se v zadregi smehljal ter jo gledal s svojimi velikimi črnimi očmi.

Dolgo sta tako sedela in se gledala.

Okoli njiju je ležal pokojni večer. Tam daleč na obzorju se je pripravljal mesec, da vstane in vzplava preko neba, ki je bilo že tu in tam posejano z zvezdami. Iz vasi je prihajal nejasen šum ljudi in živali, ki so se odpravljali spat; polja pa so ležala pokojna, tudi beli nagrobniki onstran zidu so nemo čuvali nad svojimi grobovi in čakali meseca, da jih oblije s svojo belo lučjo, le v stolpu je zdaj pa zdaj zaškripala stolpna ura in od časa do časa je udarilo po zvonu, da je zapel v prihajajočo noč.

Tedaj se je Milevi zazdelo, da so Jokove oči zaživele kakor pred leti.

Zgrabila ga je za roke in si jih pritisnila na prsi. Njegove roke so zadrhtele in se pogreznile v njene prsi. Milevo je omamno prešlo. Kriknila je in potegnila Joka nase.

*

Sredi mesečne noči se je Jok zbudil iz omame, Mileva pa nikoli več.

Kaj pravzaprav je Draža Mihajlović? Pravljična oseba? Podpornik osišča? Ali pa res v borbi za osvoboditev Jugoslavije? Moskovski radio "Svobodna Jugoslavija" ga oglaša s sodelovanjem komunistov vsepovsod za služabnika hitlerizma. Jugoslovanska vlada v Londonu izjavlja, da so vse take obdolžitve proti njemu krivične in brez podlage. Čitajte o tem članek na 2. strani v tej številki.

IZ ZAPISNIKA SEJE ODBOROV JSZ

dne 7. avgusta 1942

Redne seje odborov JSZ, uprave Proletarca in Prosvetne matice dne 7. avgusta 1942 so se udeležili Fred A. Vider, Fr. Zaitz, Ivan Molek, Joško Oven, Frank S. Tauchar, Angela Zaitz in tajnik Chas. Pogorelec. Izmed vnanjih članov se je udeležil seje Milan Medvešek iz Clevelanda. Gosti: Louis Beniger in pa Andrew Grum iz Detroita.

Odsotni: Alice Artach, Filip Godina, Kristina Turpin in John Rak, ki so se oprostili.

Predseduje Oven. Zapisnik prejšnje seje sprejet.

JDTD.—Upravnik Pogorelec poroča, da je situacija pri listu nespremenjena. Urednik je bil par tednov na zapadu in nadomeščal ga je Zvonko Novak. Na agitaciji v vzhodnem Ohiu in West Virginiji je bil s. Anton Zornik. O rezultatu njegove ture bo poročano pozneje. Ako bo uspeh, ga bomo poslali tudi v druge kraje.

Tiskarni dolgujemo za tisk treh mesecev v vsoti okrog tisoč dolarjev. Sedaj plačujemo za vsak mesec sproti, a za poravnanje omenjene vsote čakamo "boljših časov".

Glede nabiranja oglasov v prihodnji letnik Ameriškega družinskega koledarja se je upravnik obrnil na vse naše delavne zastopnike, ki običajno opravljajo to delo.

Anton Jankovich v Clevelandu je odpovedal zastopništvo Proletarca, ker je dobil stalno službo. Nasledil ga je s. John Krebel, ki bo imel v oskrbi tudi nabiranje oglasov v koledar.

Urednik pravi, da je nekaterim sotrudnikom koledarja že pisal za sodelovanje, z večimi pa je v ta namen govoril osebno. Dalje omeni, da je bil par tednov odsoten, njegovo plačo pa je tisti čas prejemala nadomestujoča moč.

Govori še o spornih dopisih in o razmerah, ki nastajajo radi njih.

JSZ.—Tajnik Pogorelec poroča: Koncem julija smo na podlagi razpečanih znamk imeli 275 članov, to je takih, ki so imeli plačano članarino. Lahko bi jih bilo več, ako bi vsi klubi znamke redno naročali, in kajpada, ako bi tajniki zaeno skrbeli, da bi sodrugi ne zaostajali s članarino.

Na primer, klub št. 49 v Collinwoodu ni naročil članskih znamk že od januarja naprej. Pisal sem nekaterim članom tam in so obljubili, da spravijo klub v stari tir, kar upam, da se zgodi.

Še ena stvar je, ki se je želim dotakniti. Namreč, kakšno naj bo naše stališče, kadar kdo izmed naših članov kandidira na listah starih strank (republikanske ali demokratske). V veljavi so še naša stara pravila, razen gotovih določb, ki so bile spremenjene na našem zadnjem zboru. Potrebno je, da si najdemo kakšno odrejenost, sicer bo vsakdo lahko delal na svojo pest kakor se mu bo zljubilo, če ne bo v tem oziru nikakršnega določnega stališča.

Poročilo tajnika vzeto na znanje in sklenjeno, da se o njemu razpravlja pod tozadevnimi točkami dnevnega reda.

Prosvetna matica.—Tajnik te ustanove, Ch. Pogorelec poroča: Glede izdanja knjige "Ženin iz Amerike" sem se za mnenja obrnil na vse člane odbora Prosvetne matice. Mnenja onih v Chicagu smo že slišali. Stvar so odobrili iz razloga, ker je knjiga dobra, in pa ker nas bo najmanj stala. Sredstev pa nimamo, da bi šli v večje podvzetje.

Nato čita tajnik, pismo vnanjih članov odbora Prosvetne matice. Etbin Kristan pravi med drugim:

"Ženin iz Amerike" ima napake, ampak to se lahko pravi skoraj o vsaki povesti, ki so izšle v teh izdajah; v splošnem pa je dobro koncipirana in spretno izvedena. Povrh tega ustreza vašim potrebam, kar se tiče dolžine in če je ponatis edini izhod, je Tancova povest vsekakor priporočljiva."

Ivan Jontez je ponatisu te knjige nasproten in njegovo pismo o tem se glasi:

Cleveland, 29. jul. 1942.

Tajništvo Prosvetne matice JSZ, Chicago.

Cenjeni s. tajnik!

Ne strinjam se s sklepom ožjega odbora Prosvetne matice, da se izda Tančkova povest "Ženin iz Amerike". Povest sem čital in kolikor se spominjam, mi ni prav nič ugajala; če bi bil jaz izdajatelj, bi je prav gotovo ne založil. Ampak to ni glavni ugovor, ki ga imam proti temu. Vprašanje je, ali je P. M. tu zato, da ponatiskuje stare knjige iz Slovenije, ali zato, da izdaja stvari, napisane od ameriških Slovencev.

Lani sem Vam svetoval, da bi izdali zbirko povesti in pesmi iz Ameriškega družinskega koledarja, tako, da bi bili zastopani vsi sotrudniki, o katerih se more reči, da znajo sukati pero. Moj nasvet je padel v vodo.

In vendar bi bilo treba iti še korak dalje — začeti z izdajanjem nekakšnega "Pregleda slovenske književnosti v Ameriki". V ta pregled, ki bi morda obsegal do deset zvezkov, bi spadali vsi živeči in umrli slovenski pisatelji v Ameriki, vključivši Jožeta Ambrožiča, Magajno, Keržeta, Trčka (tudi on je objavil nekaj dobrih stvari) itd., ne samo naši takozvani "delavski" pisatelji. Treba bi bilo pobrskati po naših časopisih in drugih publikacijah ter rešiti izpod prahu najbolj tipično ameriško-slovenske literarne drobce, črtice, povesti in pesmi. Pri tem bi se morali držati kronološkega reda, to je, začeti s prvimi slovenskimi pisatelji v Ameriki in nadaljevati, dokler ne bi Pregled nudil celotne slike slovenske književnosti v Ameriki od začetka do danes.

P. M. bi s tem izvršila res potrebno in hvaležno nalogo. Stroški bi ne bili nič večji kot s ponatiskavanjem starokrajskih knjig, treba bi bilo le stvari zbrati in urediti. Seveda je potreben smisel za take stvari.

Seveda ne pričakujem, da se boste ozirali na moje mnenje, kajti Vi že imate svoj sklep in tega se boste držali. Ampak ameriški Slovenci (niti nihče drugi) ne bodo imeli od tega nobene koristi. To je moje mnenje o stvari. Ostajam

s sodružnim pozdravom

Ivan Jontez.

Fran Česen je odgovoril, da sicer stvar ni po njegovem okusu (namreč omenjena povest), a v razmerah v kakršnih smo bo to menda še najboljši izhod, in društva so lahko zadovoljna, da za svoje prispevke dobe nazaj vrednost v knjigi. S. Berlisg v Detroitu, ki je tudi član tega odbora, ni še odgovoril. Dejal je že enkrat prej, da kar se književnosti tiče, se popolnoma zanese na druge člane, a on se je pečal vedno največ z glasbo.

Poročilo sprejeto na znanje, enako pisma, ki so bila prečitana.

Razprave. — Milan Medvešek meni, da tudi po njegovem mnenju taki ponatisi niso najboljši, ker bi si res morali prizadevati izdati kaj originalnega, kot je svetovano v Jontezovem pismu.

Frank Zaitz ugotavlja, da imamo že precej let tak sklep, namreč, da izdamo zbirko pesmi naših tukajšnjih pisateljev, zbirko njihnih povesti, opise naselbin itd. A to je delo, kateremu se bi moral nekdo posvetiti in si vzeti čas, Prosvetna matica pa plačati. A dohodki njeni so tako majhni, da se z njimi ne more storiti kaj več nego se stori. Vprašanje je torej, kako to vrzel odpraviti. Bil je vedno mnenja, da se naj bi izdalo vse, kar so naši tukajšnji literarni delavci kaj vrednega napisali, v knjigah, in še upa, da se to zgodi. Je popolnoma v skladu z Jontezovimi priporočili, a odbor, ki se mora ozirati posebno na finančno stran, je nedvomno smatral, da je to najboljše, kar za letos zmore.

Joško Oven izvaja, da je povest "Ženin iz Amerike" poljudno pisana in kot že pojasnjeno, društva bodo dobila z njo vso vrednost svojih prispevkov v ta namen.

Medvešek znova priporoča, da se naj v bodoče le najde kak izhod, kateri bo tej ustanovi omogočil zbirati naš tukajšnji književni materijal, da se ga ohrani v knjižni obliki.

Molek je svoje mnenje izrazil že na prejšnji seji. Chas. Pogorelec isto.

Razprava o kandidaturah.—Na dnevni red pride vprašanje kandidatur naših članov v politične urade. Ivan Molek poudarja, da se moramo uživeti v sedanje razmere, razumeti položaj in priznati, da če hoče napreden delavec kandidirati v kak urad, in nima svoje stranke, ali je tam sploh ni, potem se pač poslužuje starega ameriškega volilnega sistema, da si skuša priboriti mesto v primarnih volitvah v eni izmed dveh glavnih strank. In če zmaga v teh, da vodi potem kampanjo za svoj program in zase pri končnih volitvah. Taka je stvar, pa če je nam prav ali ne.

Fred Vider pravi, da je argumentiranje na ta način lahko prav lepo, a vendar, če ne bo med nami nikakršne discipline več, kaj pa bo sledilo iz tega? Dobrega nič. Nekaj načelnosti je treba le imeti, tudi če se razmere še tako izpreminjajo.

Frank Zaitz pravi, da bi takega problema sploh ne bilo med nami, če bi imeli še Debsovo-Bergerjevo-Hillquitovo S. P. Toda če na primer kdo izmed naših članov noče agitirati za kandidate stranke, ki je nasledila stranko omenjenih, kaj naj počnemo v politiki? Mar naj jo popolnoma zavržemo? Nato izvaja, kako so šli takozvani militanti iz Thomasove struje S. P. k demokratom, eni pa se umaknili, in nikogar ni več med njimi, ki bi bil politično še resnično aktiven. Starogardisti, graditelji soc. stranke v prejšnjih letih, pa so sedaj vsi za "new deal" in v kampanjah, posebno v New Yorku, podpirajo kandidate demokratske stranke, ako so "newdealovci". Naglaša, da smo imeli tudi že na svoji — namreč na soc. listi kandidate, ki niso bili vredni glasov, in pa, da z razpadom ene gotove politične struje ni razpadla socialistična akcija, kajti socialisti so ostali v nji in delajo za svoj program tako kakor delati morejo. Če pa bomo zrli zgolj v sanjavo prošlost, potem sploh ne moremo biti več delavni v politiki. Zatajili bi realnost in postali nekaki nasledniki anarhistov, ki so odklanjali kakršnokoli politično akcijo.

Louis Beniger je dejal, da ga veseli, ker vidi, da smo realisti in si prizadevamo za naš program delati s tega vidika.

Govore še Oven, Pogorelec, Angela Zaitz, Vider in Tauchar. Slednji poudarja, da so se spremenile ne samo politične razmere, nego smo tudi v vojni, ki je politični vrvež v marsičem predrugačila.

Milan Medvešek je na kratko obrazložil politično trenje v Clevelandu, in pa stališče naših ljudi glede posameznih kandidatov.

Omenja se v tej razpravi še Hoana, Bensona, Oneila, sodru-

(Nadaljevanje na 4. strani.)

Društvom in Klubom

Za čimboljši gmotni in moralni uspeh svojih priredb jih oglašajte v

"PROLETARCU"

KRITIČNA MNENJA, POROČILA IN RAZPRAVE

KOMENTARJI

Vsaka diktatura udari najprvo po svobodi tiska. Ljudje smejo čitati le kar ona izdaja ali jim ona dovoli. Po tem pravilu postopa tudi italijanska oblast v "provinci Lubiana". JIC poroča o sledečem pozivu novomeščanom, ki ga jim je naslovila italijanska komanda:

"Predsedstvo občinskega Dopolavora v Novem mestu poziva vse tiste osebe, ki še imajo knjige, ki so bile last bivše Sokolske knjižnice v Novem mestu, da jih izročijo do 31. t. m. na sedežu bojevniškega fašija v občinski hiši. Vsi, ki v predpisanem roku ne bi izročili knjig, bodo izročeni policijski oblasti."

Vzelo je dolgo, predno je slovenska književnost postala to kar je. Nemci in Italijani mislijo, da jo bodo uničili v dobrem letu.

Louis Adamič je še pred vojno priporočal, da bi dobili sem slovenske umetnike, njihove knjige in slike. Predlog se je velikodušno glasil, a stvar bi stala veliko denarja, ki pa ga ni bil nihče pripravljen dati. Nekemu Slovencu v Londonu so v krogih jugoslovanske vlade rekli, da naj le gre v Ameriko, češ, tam so slovenske organizacije, ki razpolagajo z milijonskimi imovinami, pa te bodo prav lahko vzdrževale in podpirale. Ko je prišel sem, se je morda začudil, ko je uvidel, da imajo res milijone, a ne v take namene.

S kom so simpatije slovenskega naprednega ljudstva, je razvidno iz izkazov v Prosveti za rusko vojno pomoč. V nekaj tednih se je nabralo med članstvom SNPJ nad $4,600 brez večje agitacije, za naš starokrajski relif pa v več ko enem letu $2,823. In s kom so simpatije katoliških Slovencev v Ameriki, priča akcija v pomoč starokrajskim duhovnikom. Napredni Slovenci žele pomagati Rusiji, ker brez njene zmage ne bo svobodne Slovenije in ne svobodne Jugoslavije. Katoličani pa pomagajo duhovnikom in narodu z mašami.

Konvencija KSKJ je bila jako formalna zadeva. Potekla je mirno in sprejela pravila le z malimi spremembami. Odbor je večinoma prejšnji, povečan za par članov. Dnevnice so bile po $12. Delegati so bili vabljeni vsekrižem. Imeli so velik piknik v Willow Springsu v prid župnije sv. Štefana, maše vsako jutro, namesto vseslovenskega katoliškega shoda pa se je vršil shod Baragove zveze. Prihodnja konvencija bo v Pueblu. Agitacija za namestitev glavnega predsednika v gl. uradu se ni obnesla. Nasprotoval ji je gl. predsednik John Germ sam, ki meni, da je naloga takega uradnika delati med članstvom, ne v uradu. Katoliško mišel se je močno poudarjalo. Duhovščina ima v KSKJ veliko oporo. Je prav za prav sedaj veliko izdatnejša kakor pred leti. In spovedni listki ostanejo v veljavi, čeprav se duhovni vodja pritožuje, da to točko krši velik odstotek članov.

Overseas News Agency (propagandna ustanova v New Yorku) pravi, da črnijo generala Dražo Mihajloviča komunistični elementi, dočim mu kralj Peter II. in njegova vlada popolnoma zaupata. Poročilo poudarja, da ga je kralj Peter pohvalil celo v ameriškem zveznem kongresu in ga označil za "mojega prvega vojaka". Radio Svobodna Jugoslavija v Moskvi pa Mihajloviča obtožuje, da je primoral del ljudstva v Jugoslaviji boriti se na strani Italijanov in Nemcev proti svojim bratom, ki hočejo svobodo. Da-li je to zgolj "balkanska politika", ali pa res obtežilna stvar, ne vemo. Na drugem mestu v tej številki je izjava jugoslovanske vlade, ki ugotovalja, da Mihajloviću zaupa popolnoma, a nikjer pa ne reče kaj pikrega zoper poročila iz Moskve, ki se jih nedvomno pošilja v svet z odobritvijo sovjetske vlade. Je res žalostno, ko se taki incidenti pojavljajo celo v najgrenkejših dneh jugoslovanskega ljudstva.

Uporništvo v Jugoslaviji proti Italijanom, Nemcem in Paveliću ter Nediću ni enotna zadeva, ker ni pod enim in istim poveljstvom. V kolikor mogoče presoditi po raznih vesteh, in po trditvah Srbov, je Draža Mihajlović poveljnik srbskih čet, ki se bore z gesli srbskih tradicij za Srbe in Srbijo. V Črni gori je nekaj gerilskih čet pod vrhovno komando osvobodilne fronte in "partizanov". To gibanje vodijo komunisti, toda ne pod svojo firmo, nego z geslom narodne skupnosti. Upori v Dalmaciji imajo z Mihajlovićem le malo zvez, ako sploh kaj, in še manj pa upori Hrvatov na Hrvatskem. Očividno so tudi upori Slovencev na Primorskem, na Gorenjskem in v "provinci Lubiana" zgolj lokalna poglavja. To seveda ne pomeni, da so v bojih separatno namenoma, nego ker ni mogoče drugače. Vsakdo se pač bori kjer mu je dano, a vezi z drugimi četami so jim vsled domačih špijonov, gestapa, karabinarjev in petolizникov jako otežkočene. Iz propagandnih vesti o uporih bi bilo razvidno, da je velik del Srbije, Bosne, Hercegovine, Dalmacije in Slovenije okupacijskim oblastim vzet. Resnica je, da imajo gerilci zavetje le v težko dostopnih krajih, gozdovih in gorah, in oporo med kmeti, toda vsa oblast je v sovražnih rokah. Bil bi čudež, če bi gerilci zmagovali in res zadrževali toliko osiščnih divizij, dočim se je jugoslovanska armada zrušila v šestih dneh brez izdatnega odpora, razen par dni okrog Skoplja. Vendar pa gre upornikom v Jugoslaviji, in na Norvežkem, priznanje, da se zoperstavljajo vzlic vsemogočnosti osvojevalcev in smrtni nevarnosti, ki jim preti vsak hip. Ne le njim, nego tudi njihnim sorodnikom in talcem, ki jih nacijska oblast podira s krogljami kot kosec travo.

Jaques Doriot, ki je bil nekoč goreč komunist in član eksekutive kominterne, je sedaj prav tako goreč fašist in bi poklal vse socialiste in komuniste v Franciji, ako bi dobil oblast. Na kongresu svoje "ljudske" stranke, ki sta ga mu dovolile obdržavati francoska vlada v Vichyju in nemška komanda v Parizu, je predlagal, da se zahteva od vlade obsoditi v smrt vse krivce zapleta Francije v vojno, pred vsem socialističnega vodjo Leona Bluma, Georgesa Mandela in bivšega premierja Ed. Daladierja. V Berlinu so Doriota veseli, ne pa Francozi. Njega in druge fašistične prvake so skušali že večkrat ubiti, a dosedaj so se vsi taki atentati ponesrečili. Kvečjemu je bilo ubitih nekaj drugih, ki so stražili svoje vodje.

Nemci imajo za uničenje narodov mnogo sredstev. Eno, ki se ga poslužujejo v veliki meri, je pošiljanje zdravih, "arijsko-krvnih" fantov in deklet iz okupiranih krajev v Nemčijo, kjer jih prilagajajo "novemu redu" in ponemčujejo. Kar pa je "nearijskega" in "nevrednega" producirati nova bitja, jih sterilizirajo. Te metode se poslužujejo, kot poročajo iz Moskve, na debelo tudi v Jugoslaviji. Skopčujejo moške in ženske, ako so "nedostopni asimiliranju" na nemškem "življenskem prostoru".

James Debevec se je pridružil na svoj način tisti demokratski struji, ki noče Rooseveltovega vodstva. Eden izmed njenih glavnih voditeljev je James Farley, kateremu je naredil Debevec poklon s posebnim editorialom pod naslovom "Mož, ki ni še nikdar prelomil besede". Ali je sploh kje kak demokratski ali drug politik, o katerem bi se lahko priseglo, da ni še nikdar "prelomil besede"?

Hrvati so bili do sedanje vojne katoliški narod. Kar je bilo na Hrvatskem pravoslavnih, so bili šteti za Srbe. "Poglavnik" Pavelić je te Srbe proglasil za Hrvate in njihovo vero pa za **"hrvatsko** pravoslavno cerkev". Za patriarha te cerkve je dobil "Njegovo Preosvečenost" nadškofa in metropolita Germogena iz Srema. V Zagrebu je bil sprejet s svečanostmi, kakor kak vladar, da bi Pavelić s temi ceremonijami pridobil pravoslavne zase in za svojo "hrvatsko pravoslavno" cerkev. A Germogen bo ostal poglavar nove cerkve le dokler bo trajala "neodvisna" Hrvatska.

Rev. Šarić agitira, naj se prihodnja konvencija Hrvatske bratske zajednice vrši v Chicagu, v Hrvatskem domu, o katerem pravi med drugim, da je to sedaj druga dvorana v vsem Chicagu, ki je urejena po najnovejšem sistemu. Zanimivo, mar ne? Ta dvorana je bila prvotno last hrvatske naselbine v So. Chicagu, nato jo je imela več let SNPJ, ker ji naselbina ni plačevala obrokov in obresti na posojilo, nato pa jo je kupila hrvatska župnija. Sedaj se z njo ponaša, da je druga v Chicagu, ki je najmodernejša. Dobro je tu še enkrat omeniti, da česar ni zmogla vsa hrvatska naselbina v So. Chicagu, s slovensko vred, je zmogel en župnik in njegova župnija. Dvorano je dobil izredno poceni, jo prenovil in ji povečal vrednost. Ako se bo konvencija HBZ vršila v nji, bo imela z njo precej dohodkov. Ampak nekateri "mladi" in "moderni" hočejo, da se konvencija vrši v hotelu. K sreči za Hrvatski dom in Šarića je v tem mestu prevzela nekaj večjih hotelov vojaška oblast in nastanila vojake v njih.

Gornje je slika s Churchillovega obiska v Moskvo. Kaj je dosegel? Kaj je nameraval, o tem se v časopisju in še marsikje še vedno razpravlja. Čitajte o tem članek na 2. strani v tej številki. Na sliki so (sedeči) z leve na desno Anglež Sir Alex Codagan, premier Churchill, Rooseveltov zaupnik W. Averell Harriman, premier Josef Stalin in komisar vnanjih zadev Molotov.

Spomnite se preganjanih in trpečih v stari domovini!

Chicago, Ill. — Gotovo čitate dnevno časopisje in gotovo nikakor ne prezrete vesti nanašajoče se na našo staro domovino. Gotovo se vam srce krči, ko čitate kakšnemu okrutnemu preganjanju so podvrženi, kako jim podivjani nacifašisti s kruto silo vse vzamejo, kar pridelajo. Ni čuda torej, da se Slovenci organizirajo po vseh naselbinah, zbirajo prostovoljne prispevke, prirejajo zabave in veselice, in na ta način zbirajo sklad, da bo mogoče pomagati našim trpečim bratom in sestram, znancem in prijateljem, ko pride čas, ka bo mogoče poslati najpotrebnejše. Začasno še ni mogoče poslati ničesar, akoravno bi radi, toda ni več daleč čas, ko bo nacifašistična zver uničena, in tedaj bodo rešeni naši v stari domovini, tedaj nam bo mogoče pomagati na pol nagim, sestradanim in zbeganim žrtvam podivjanih tolp.

Vsled tega moramo sedaj delati in zbirati potreben denar za nakup oblek, živil in drugega, da bomo imeli na razpolago potrebno vsoto, ko bo mogoče poslati. In tega se zavedamo Slovenci po vseh naselbinah, in v Chicagou nikakor ne moremo in ne smemo zaostati. Ena prireditev je že bila, ki je prinesla okrog tisočak v to skupno blagajno. In pevski zbor "France Prešeren", ki je vedno pripravljen po svojih najboljših močeh pomagati in sodelovati v vseh takih akcijah, je sklenil prirediti zabavo ali veselico, katere ves prebitek je določen za trpeče v stari domovini, in sicer polovico ruskemu pomožnemu skledu in drugo polovico pa skladu slovenske sekcije jugoslovanskega pomožnega odbora. Priznati moramo vsi, da Rusija zadaja udarec za udarcem Hitlerjevi morilni mašini, da je Rusija ona, ki v kolikor ji je pač mogoče pomaga jugoslovanskim četnikom, ki podijo nacije in fašiste iz Jugoslavije. Ta priredba se vrši v soboto zvečer, 19. septembra v Bergerjevi dvorani, 2653 S. Lawndale Avenue.

Veselični odbor se je zavzel, da bo vsega dovolj na razpolago, jedače in pijače, plesa in petja, sploh dovolj zabave vsakovrstne. Najel je dobro znani orkester Debevcev. Vstopnina je samo 25c, ali en kvoder. Na programu je tudi še posebna točka, namreč tekma za "obrambno obveznico" v nominalni vsoti $25.00, in kdor se hoče udeležiti te tekme, se želi, da podari 10c. To je ena najzanimivejših točk celega programa.

Znana je že tudi stara čikaška prislovica "Kjer so Prešernovci, tam je petje in vriskanje", in tako bo tudi ta večer.

Apelira se resno na vse, ki imajo količkaj čuta za naše trpeče rojake v stari domovini, da pridejo na to zabavo. Za majhno vstopnino se bodo zabavali in poleg tega pa izvršili svojo bratsko dolžnost napram onim, ki s strahom in upom gledajo z daljave na nas, ki smo še toliko srečni, da se smemo brez skrbi zabavati, ni nam treba stradati in živeti v najhujšem pomanjkanju, biti v strahu, kdaj bo prišel kakšen gestapovec, pobral vse, iztiral iz hiše v prognanstvo — ali ustrelil, odvedel v koncentracijsko taborišče itd. Ko bodo naši ljubi v stari domovini prejeli našo pomoč, verjemite, da se bodo s solzami v očeh zahvaljevali. Torej, pridite v soboto zvečer, 19. septembra v Bergerjeve prostore — vam kliče odbor.

Gerilsko gibanje narašča na Hrvaškem, posebno pa v Sloveniji

MOSKVA, 22. avg. (ICN).— Radio postaja "Svobodna Jugoslavija" je oddala sledeče uradno poročilo vrhovnega poveljstva gerilske in prostovoljne vojske z dne 18. avgusta:

V zadnjih par tednih so gerilski oddelki zapadno in jugozapadno od Zagreba ojačili svoje delovanje in izvršili številne uspešne napade na sovražnikove kolone, železnice in železniške postaje.

Moštvo Jumbračeve gerilske skupine je porazilo v predmestju Jastrebara ustaški oddelek in uničilo železniško postajo Laskovac, 7 kilometrov južno od Zagreba. Promet na tej progi je bil ustavljen več dni.

Prva skupina gerilskih oddelkov, ki deluje na Gorenjskem, neprestano napada nemške posadke in železnice. Več mostov je bilo pognanih v zrak, med njimi železniški most v Žirovnici.

Moštvo prve stotnije prvega gorenjskega gerilskega bataljona je obkolilo v bližini Žirovnice hišo, v kateri so bili nastanjeni prisilno mobilizirani Slovenci, ki so se udali brez boja. Gerilci so jih razorožili in poslali domov. Kokrška gerilska skupina je obkolila nemško žandarsko posadko v bližini Tržiča in pobila 80 Nemcev. Gerilci so zaplenili vso vojno opremo te posadke.

Gorenjski gerilci so imeli tudi spopade v Tuhinjski dolini ter ob tej priliki ubili več višjih častnikov. Neprestani boji se vrše v predmestjih Jesenic in Kamnika. Nemški osvojevalci so večkrat brezuspešno poskusili prelesti Karavanke preko sedla na Ljubelu. Vsako pot so jih gerilci obsuli s težkim ognjem iz strojnic in pušk ter jih prisilili, da se umaknejo.

Nemška kolona od približno 2,000 vojakov in častnikov je pred kratkim zopet poskusila napasti postojanke gerilske skupine pri Polhovem gradcu. Tudi tukaj se je moral sovražnik umakniti.

Pri Podnartu so gorenjski gerilci pred kratkim vrgli s tira nemški vojaški vlak. Veliko število nemških vojakov in častnikov je bilo ubitih in ranjenih. Zopet drugje so gerilci pognali v zrak tri tovorne avtomobile polne nemških vojakov.

Gospodinjski klub vabi

Detroit, Mich. — Ženski gospodinjski klub (odsek Slovenskega delavskega doma) vabi na zabavo, ki jo priredi v nedeljo 6. septembra v SDD, 437 So. Livernois. Čisti prebitek gre za jugoslovanske četnike in ruski relif.

Torej se prireditev vrši v zelo dober namen in se pričakuje velike udeležbe. Četniki v Jugoslaviji in junaški brambovci Sovjetske Unije so vredni vse naše pomoči, ki jim jo moremo dati.

Glede postrežbe posetnikom zagotavljamo, da bo vsega dovolj. Zabava se prične opoldne. Plesalcem smo poskrbeli izborno godbo.

Torej pridite v čimvečjem številu, da bo veliko prebitka.

Anton Kerzisnik.

Na našem dramskem polju ne smemo popustiti

Chicago, Ill. — Na prošli seji kluba št. 1 JSZ je bilo med drugim kratko poročilo o delu na našem dramskem polju. Klub št. 1 je včasi imel po pet in tudi že več dramskih predstav na leto. Poslednja leta pa so naše aktivnosti na tem polju precej pojenjale. Težave so nastale zaradi igralcev. Nekateri so se izselili, ali pa prenehali s tem delom, novih moči pa nismo dovolj dobili. Druga težkoča je, da le malo tu rojenih zna dovolj dobro slovensko. V Clevelandu na primer obvlada mnogo naše mladine slovenščino kot da je bila vzgojena v starem kraju, a v Chicagu na zapadni strani pa nimamo kompaktne slovenske naselbine in tudi s poučevanjem slovenščine v mladinskem krožku se je že davno prenehalo.

Vzlic tem oviram pa so tu še pogoji za slovensko talijo, kar smo videli na zadnji predstavi našega kluba. Ako se za dramatiko zavzamejo tisti, ki so se v nji že udejstvovali, in dobimo nekaj novih moči, pa bo dobro. In avdijenco tudi imamo.

Udeležba na prošli klubovi seji je bila pičla, kot je že običaj v poletnih mesecih. Tajnik je poročal, da ima klub 65 članov in članic, torej dovolj, da postanejo seje na jesen spet živahne. — **P. O.**

IZ ZAPISNIKA SEJE ODBOROV JSZ

(Nadaljevanje s 3. strani.)

ge v Readingu, Pa., razpravo milwauških socialistov itd.

Ker predloga ni, se ničesar ne sklene. Proletarec bo urejevan socialistično, kakor je bil, in bo podpiral vse, ki delujejo za naš program, kakor jih je v prošlosti.

Milan Medvešek slika odnošaje v naselbinah in pa zveze, ki jih ima z njimi na primer JSZ. Priporoča, da naj bomo v dopisovanju strpni, in da se z lepo besedo, s prijateljsko zapisano, doseže veliko več, kakor pa z zbadljivkami, očitki in predbacivanji.

Frank Zaitz prečita pismo Etbina Kristana, tikajoče se konference za politično akcijo v pomoč Sloveniji, ki se je vršila 7. junija v Clevelandu. On (Kristan) smatra, da je bila potrebna, in bil je ob enem uverjen, da na nji zastopa JSZ. A iz dopisa v Proletarcu pa je izvedel, da ni nikogar zastopal. Na sejo v Cleveland ga je telefonično povabil Vinc. Cainkar. E. K. je pač smatral, da je to vse izvršeno sporazumno. Zameri nam, ker se to ni tako zgodilo, ker čas je resen in bi se morali potruditi za tako skupnost v takih stvareh, v katerih lahko skupno res kaj dosežemo.

Nato je urednik navzočim pojasnil nadaljni potek, in pa, da je bil Etbin Kristan član našega prejšnjega političnega odbora, oziroma zastopnik v tisti akciji, ki pa smo ga razpustili. Seja v Clevelandu 7. junija ni bila nadaljevanje prejšnje, nego popolnoma nova akcija. Odbor JSZ o nji ni bil obveščen, povabljen pa je bil na tisto sejo Etbin Kristan in Frank Zaitz. Ker je prišlo to povabilo šele dober dan pred sejo, se je Zaitz vsled svojega dela ni utegnil udeležiti. Mnenje navzočih je, da se naj take sestanke v bodoče ne sklicuje v naglici, nego tako, da bodo res donašali koristi.

Konec seje.

Republika San Salvador je vpisala v svojo ustavo osvoboditev sužnjev 40 let prej kot so bili osvobojeni v Zed. državah.

PRISTOPAJTE K

SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI

USTANAVLJAJTE NOVA DRUŠTVA. DESET ČLANOV(IC) JE TREBA ZA NOVO DRUŠTVO

NAROČITE SI DNEVNIK

"PROSVETA"

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto; $3.00 za pol leta; $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto; $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Naslov za list in tajništvo je:

2657 So. Lawndale Avenue
Chicago, Illinois

ALVELA HOTEL
naprodaj

24 sob, vse v najemu. V češki okolici, blizu Slovenskega centra. Podrobnosti izveste:

ALVELA HOTEL
2340 So. Lawndale Avenue,
Chicago, Ill.

NE ČAKAJTE,

da prejmete drugi ali tretji opomin o potečeni naročnini. Obnovite jo čim vam poteče. S tem prihranite upravi na času in stroških, ob enem pa izvršite svojo obveznost napram listu.

ZA LIČNE TISKOVINE
VSEH VRST PO ZMERNIH CENAH
SE VEDNO OBRNITE NA UNIJSKO TISKARNO

Adria Printing Co.

1838 N. HALSTED STREET, CHICAGO, ILL.
Tel. MOHAWK 4707

PROLETAREC SE TISKA PRI NAS

"Pohlevni" Slovenci rebelirajo, da se jim Nemci in Italijani kar čudijo

Slovenci, ki so bili vedno oglašani za pohleven, dasi zelo visoko kulturen narod, so svojo deželo spremenili v bojišče, česar prejšnja, uradna Jugoslavija, z vsemi svojimi vojnimi pripravami ni zmogla. Da-li so uporni Slovenci pod vodstvom "partizanov" in "osvobodilne fronte", ali pod vodstvom Draže Mihajlovića, o tem so si poročila v navzkrižju. Vemo pa, da se bore, očividno na svojo iniciativo in pod svojim poveljstvom.

Bore se za svobodo in zoper ponižanje, ki so ga doživeli kot narod.

Sledeče so notice iz JIC o vojni, ki jo vrše naši ljudje v vseh krajih Slovenije (Primorska vključena).

Prvo poročilo spodaj je iz znanega dnevnika Christian Science Monitor, ki ga je napisal E. Berg Holt.

London, 21. avgusta.—Upor je na novo zaplamtel v Sloveniji. To pripovedujejo vesti, ki so jih prejeli tukajšnji slovenski krogi; to potrjujejo tudi članki v laškem časopisju.

Slovenija je ne le najmanjši od treh delov, ki sestavljajo Jugoslavijo, temveč je bila vse do zadnjega, odkar je revolucionarni preobrat privedel Jugoslavijo v vojno ob strani zaveznikov, tudi široki javnosti najmanj znana.

Jasno pa je zdaj, da Slovenci strašno trpe. Najmanj 200,000 jih je bilo iztrganih iz njihove zemlje in pognanih že takoj v začetku v južne predele Srbije.

To izseljevanje so izvršili Nemci v cilju, da ojačijo nemško manjšino, ki je že dolgo let živela v Sloveniji in katero je Hitler porabil zato, da privede Nemce zopet v bližino Jadranskega morja in tako popravi umik v južni Tirolski, ki ga je izvršil po domeni z dučejem, ko je izselil Nemce iz te pokrajine.

Uničenje kulture

Med tem ko Nemci marljivo izseljujejo Slovence in jih zamenjavajo z Nemci, so posvetili Italijani vse svoje sile uničenju slovenske kulture. Posledica je bila, da so se razvili resni nemiri, ki jih osišče imenuje včasih komunizem, včasih angleški denar.

Mnogo je dokazov zato, da se vstaja ne širi samo po nekdanjem jugoslovanskem ozemlju, temveč da zori tudi že v prej italijanskih provincah Istri in Primorju, v katerih imajo Slovenci večino.

Zanesljiva poročila potrjujejo, da so Lahi od meseca marca sem namenoma in brez potrebe porušili in požgali veliko število slovenskih krajev in polovili in internirali okoli 5,000 slovenskih rezervnih častnikov ter postrelili neštevilno talcev. Boji so bili tako hudi, da so bili Lahi prisiljeni poslati v te kraje posebno armado od 50,000 do 60,000 mož.

Kvizlingovec

Z namenom in v upanju, da ustvarijo složnost med prebivalstvom, so si Lahi poiskali kvizlingovca in ga našli v osebi generala F. Rupnika, ki so ga postavili za ljubljanskega župana.

S posebnim povdarkom so tudi oznanjali v ljubljanskem časopisju različne ukrepe svoje strahovlade, vključno streljanje talcev. Po zadnjih številkah je bilo glasom laških poročil na ta način ustreljenih 23 talcev v mesecu maju, 54 v juniju in 18 v prvi polovici avgusta.

Glede slovenskega upora so Italijani v svojem lasthem časopisu priznali zanimiva in značilna dejstva. Popolo d'Italia na primer obtožuje v svoji številki od 2. junija slovenske gerilce, z namenom, da jim podvrže nedostojen način in značaj vojskovanja, da napadajo in ropajo manjše italijanske posadke.

Italijani so razočarani

Tudi Regime Fascista je objavil dne 6. junija značilno priznanje. Najprej trdi, da so začetkom vojske Slovenci z veseljem pozdravljali "dobrodušne Lahe", ki so jim bili ljubši nego njihovi nemški tovariši, potem pa nadaljuje:

"Prevarili smo sami sebe in mislili, da bo prebivalstvo zasedenih predelov znalo upoštevati in ceniti našo velikodušnost in našo energijo pri reševanju ekonomskih, kulturnih in zdravstvenih problemov, kakor tudi naš čut rimske pravice.

Za zahvalo pa imajo Italijani na svojem hrbtu zdaj že skoro eno celo leto trudapolno gerilsko vojskovanje.

"To je prikrita vojna. Mnogo hujša, nego odprto vojskovanje. Sovražnik je povsod in vendar nikjer," se pritožuje laški časopis in omenja, da bi se to gerilsko vojskovanje moglo končati takoj, v enem tednu, ako bi ljudstvo hotelo sodelovati z laškimi vojaškimi oblastmi.

"Mrzla" rimska pravica

Dvajset let fašistovskega gospodarstva ni bilo zadosti, da se raznarodi slovenstvo v Istri in Primorju. Niti ne, da jih privadi "rimski energiji in velikodušnosti".

List zaključuje: "Napram tem slovenskim roparjem moramo nastopiti z neupogljivostjo. Napaka je bila, da smo bili velikodušni."

Tako je mnenje v današnji fašistovski Italiji. Ne bodimo torej presenečeni, da je fašistovsko časopisje v Italiji pozdravilo in odobrilo umor številnih slovenskih talcev v teku junija, julija in avgusta. Od začetka junija sem jo v vsej deželi prepovedano stopiti na cesto med deveto uro zvečer in peto uro zjutraj.

Nemci pa med tem v onih predelih Slovenije, ki so jih oni zasedli, kažejo z največjo jasnostjo, da bodo tam ostali. "Naj nikdo ne misli, da bodo Nemci kdajkoli zapustili to deželo," je izjavil nemški gauleiter na Gorenjskem v svojem pohvalnem govoru ob pogrebu dveh nemških nacističnih uradnikov, ubitih meseca aprila od slovenskih domoljubov.

Mesec dni pozneje pa je priznal, da mu njegovo okrožje začasno dela preglavice, toda zatrdil je, da bo ta pozicija nemštva trdno zasedena pa naj se zgodi karkoli hoče.

Izgnani iz tuje dežele

Seveda ni hotel priznati, da je vzrok temu jugoslovanski patriotizem, temveč trdil, da so vsega tega krivi zločinci, katerih geslo sta srp in kladivo.

Nemški namen je popolno ponemčenje vsega tega ozemlja. V tem cilju skušajo Slovence celo prisiliti verjeti v trditev, da prav za prav sploh niso Slovenci, temveč nemškega pokolenja.

Z neverjetno predrznostjo trde celo, da je 95 odstotkov prebivalstva v teh krajih nekako "potrebovalo" blagoslov germanizacije.

Oni, ki tega ne bi hoteli sprejeti, pa seveda niso vredni, da žive še nadalje v tej "nemški deželi". To so vzroki, ki jih Nemci navajajo za masivno izseljevanje, o katerem smo že govorili in ki je iztrgalo preko 200,000 Slovencev iz njihove pradavne domovine ter jih pognala brez krajcarja v najbolj oddaljene kraje stare Srbije.

Otok Wake na Pacifiku, o katerem v sedanji vojni dostikrat čitamo, so odkrili Angleži leta 1796.

Prva slovenska pralnica se priporoča rojakom v Chicagu, Ciceru in Berwynu.

Parkview Laundry Co.

FRANK GRILL in JOSEPH KOZDRIN, lastnika

Fina postrežba — Cene zmerne — Delo jamčeno

Telefoni: CANAL 7172—7173

1727-1731 W. 21st Street CHICAGO, ILL.

V Varšavo na Poljskem so naciji natrpali Žide v poseben predel — gheto — in jih prepustili usodi. Med njimi se je razširila vsled bede in zatiranja bolezen, naciji pa so nato najeli skupino Židov, da odvažajo svoje ljudi v grobišča. Eden izmed njih, s svojim mrtvaškim vozom, je na gornji sliki.

IZ KANSASA

Tisti, ki "vse vedo" pravijo, da tudi vojna vpliva na vreme. No, če je tako, potem je pa le nekaj dobrega v nji; saj za nas na jugozapadu to velja. V zadnjih 35 letih nismo imeli tako prijetnega poletja. Dežja imamo za potrebo in vročina je le parkrat dosegla sto stopinj. Zato pa ni letošnji Kansas prav nič podobem prejšnjim, ko je bila v poletju navadno cela pokrajina kot požgana od suše in vročine. Vrtovi so zeleni vse poletje in tudi farmarjem se obeta obilen pridelek. Pšenični pridelek je bil letos v Kansasu drugi največji v zgodovini (okrog 190 miljonov bušljev) in tudi pridelek koruze bo velik. Živina ima visoko ceno in prijatelj mi je rekel oni dan, da kadar vidi prešiča, se počuti, kod da bi se mu moral odkriti, če primerja sene svinj onim iz leta 1933-34, ki so bile dva in pol centa žive vage, danes pa po 14 in pol centa.

*

Rudarji stopnjema spreminjajo svoj stan, ko dobivajo v čimdalje večjem številu delo v vladnih projektih. Zaposlijo vse, ki so količkaj fizično sposobni. Nekaj novega je za naše tukajšnje razmere to, da tudi žene in dekleta dobivajo delo v omenjenih projektih. Drugod, po mestih, ste že vajeni, da mož pestuje otroke doma, kadar nima drugega dela in žena gre v tovarno, medtem ko žene rudarjev in njih hčere še niso imele te prilike tukaj. In — ugaja jim to! "Se počutim kar nekam neodvisno, ker imam svoj denar, da nisem odvisna od tistih moževih grošev, ki jih je bilo itak malo", mi je rekla znanka, ki v tovarni prvič dela. Kazala mi je od kemikalij objedene prste. Je pač tudi to delo trdo in nezdravo.

*

Drugače pa "poročamo, da nimamo kaj poročat." Društvenih piknikov je v letošnji sezoni zelo malo. Vzrokov je več in eden izmed njih bo naša "cagavost" in pa "postarali smo se"; in to še bolj po duhu kot pa po telesu. In tako rajši v prostem času sedimo za pečjo. Večja priredba se nam obeta za v nedeljo 6. septembra, ko priredi kansaška federacija SNPJ svoj letni piknik na znani Strletovi farmi v Edisonu. V slučaju dežja gremo pa v yalsko dvorano.

*

Ker sem bil takorekoč "pod vinsko trto rojen", kot mi je včasih rekel oče, — imeli smo namreč doma na Dolenjskem precej vinogradov — se mi je zdel najlepši čas v letu, čas vinske trgatve. In tako še vedno čutim saj košček tistega veselja v sebi, kadar pridem k rojaku, ki mi pokaže z zrelim grozdjem bogato obloženo vinsko trto. Pred nekaj dnevi sem se ustavil pri znanemu naprednemu rojaku Fr. Rugelnu v Radleyu. Ponovil je naročnino na "Proletarca" in potem sva pokušala vabljivo zrelo grozdje te in one vrste, pa je bilo eno žlahtnejše od drugega, da se človek kar težko loči od tega krasnega koščka zemlje. Ampak vzlic temu je kansaški vinski pridelek podoben dolenjskemu cvičku in potrebuje sladkorja, toda bože mili, zaradi mikadovih banditov (Bog jih frdamaj) ga je pa še za kavo premalo.

A. Shular.

Jože Ovca poroča

Springfield, Ill. — Tudi pri nas je zaposlenost jako narasla. Mislim namreč predvsem premogarje, a tudi uradništva je več kakor običajno. Springfield je glavno mesto te države in zato se tu shaja politikov in uradnikov da kaj! A o tem ne mislim pisati.

Zvezna vlada gradi tu stanovanjske predele in v bližini tudi dve tovarni v vojne namene. Pravijo, da bosta stali 50 milijonov dolarjev.

Na prostoru, ki mu pravimo state fair ground, kjer so se vršile različne razstave in druge velike prireditve, pa so sedaj vojaki. Običajne državne razstave torej tukaj letos ne bo. Prostor je vojaški tabor in ljudje so zadovoljni, da je tako.

V armadi je že mnogo naših fantov, med njimi tudi moj sin Jože. To, da smo resno v vojni, se pri nas že jako pozna, bodisi na delu, v trgovinah in kjerkoli.

Vsi, ki prihajajo na razna zborovanja, poudarjajo, da bo treba veliko požrtvovalnosti, predno zmagamo. To je prav. Kar mi delavci želimo pa je, da potem sklenemo tak mir, po katerem ne bo mogoče falotom, kot sta Mussolini in Hitler, pa japonski imperialisti, nikoli več obnoviti krvave drame, kakor je spet sedanja.

Kot drugod, se tu zelo agitira med delavci, da bi kupili čimveč vojnih bondov. Kampanja v ta namen je jako uspešna in premogarji so bili na nekem nedavnem sestanku v tem oziru izredno pohvaljeni. Za kar pri šahtu jim je bilo izrečeno priznanje z razobešenjem ameriške zastave in pa govorniki so poudarjali, da oni — to je kopači premoga — tvegajo svoja življenja kakor vojaki, a svoj zaslužek prispevajo v državno blagajno za bonde, ki jim bodo s časoma povrnjeni.

Med tukajšnjimi Slovenci se je precej nabralo v sklad za rusko vojno pomoč. Rojaki vedo, da s tem pomagajo tudi svojemu staremu kraju. Ker če Rusija zmaga, bo gotovo zahtevala pravico tudi za naš narod in potem mu bomo lahko tudi mi od tu materialno pomagali, ker se bo vedelo, da bo naša pomoč tja tudi dospela in razdeljena onim, katerim je namenjena. Naše mnenje tod je, da moremo največ upati v tej vojni na Zed. države ve Rusijo. In ko zmagati ti dve sili, bomo upali tudi na boljše dni za Jugoslavijo. Dosedaj še ni nobenkrat imela prave svobode.

Bližajo se daljši večeri in več časa bo za čitanje. Naš klub št. 47 JSZ je sklenil dati na razpolago svojo knjižnico, oziroma knjige iz nje vsakemu, bil naš član ali ne, proti malenkostni odškodnini. Oglasite se za knjige po seji kluba vsako tretjo nedeljo v mesecu popoldne ali pa po seji društva št. 47 SNPJ, ki se vrši istega dne v mesecu, kakor klubova, obe v Slovenskem delavskem domu.

Joseph Ovca, tajnik kluba.

Presojanje dogodkov doma in po svetu

(Nadaljevanje s 1. strani.)

se, da šteje že kakih pet milijonov mož.

Italijani imajo težkoče tudi v Albaniji. Uporni Albanci so v neki nedavni bitki prišli že 12 milj do glavnega mesta Tirana in prizadejali italijanskim četam občutne izgube.

Iz Stockholma poročajo, da so sovjetske podmornice s svojimi napadi na nemške in švedske ladje zelo omejile dovažanje švedske železne rude v Nemčijo. Iz istega razloga je zmanjšan tudi nemški uvoz na Švedsko. Letošnjega julija je poslala Nemčija v švedske luke 500,000 ton manj premoga kakor lani v istem času. Švedska ga dobiva od Nemčije v zameno za rudo.

Ameriški Italijani so sklenili na svojem nedavnem kongresu v Montevideou ustanoviti narodni odbor "svobodne Italije". Svoj glavni stan bo imel v Washingtonu in zastopstvo v Londonu. Načelnik odbora je grof Carlo Sforza.

V neokupirani Franciji lovi oblast Žide, ki so se v Francijo priselili po prejšnji vojni. Do dne 27. avgusta jih je bilo že nad 25,000 aretiranih in poslanih v Nemčijo ter dalje na vzhod. To preganjanje se vrši po dogovoru med nemško in Lavalovo vlado. Papež je na maršala Petaina apeliral, da naj z židi krščansko ravna. Pomagalo ni.

Ruska oljna polja v severnem Kavkazu, kamor je prodrla nacijska armada, dajejo 10 odstotkov od celokupne sovjetske produkcije olja ali nafte, ki znaša 216,000,000 sodov na leto. Na teritoriju Baku pa dobiva Rusija 75 odstotkov svojega olja. Ta del oljnega bogastva je nadaljni cilj Hitlerjeve armade.

Norvežki "poglavnik" Vidkun Quisling se je zadnjo pomlad lotil norvežkih pastorjev z zahtevo, da se naj prilagode "novemu redu" in sodelujejo z njegovo vlado in nemško okupacijsko oblastjo, ali pa puste službe. Temu so se uprli. Ukazal jim je nato čitati v cerkvah vladne razglase, kar so mnogi storili a ob enem jih pobijali s svojimi argumenti. Spor je rasel in ker Quisling ni uspel, mu je nemška vlada naročila, da naj odneha in se na kak način pobota s cerkvijo.

Kapitan L. P. Lovette je dejal dne 25. avgusta v predavanju v Des Moinesu, da znašajo izgube tovora, ki ga Amerika pošilja v Rusijo, v nekaterih slučajih 50 odstotkov. Vzlic spremstvu angleških, ameriških in ruskih bojnih ladij so nemški napadi z zraka, in napadi nemških podmornic tolikšni, da so izgube neizogibne. Boljše bo sedaj na zimo, ko bo na artiku tema, je dejal. Ves ta tovor je pošiljan po severni morski poti v ruski pristanišči Murmansk in Arhangel.

DELAVSKI PRAZNIK — NJEGOV LETOŠNJI POMEN IN ZNAČAJ

(Nadaljevanje s 1. strani.)

nov (kompanijske unije niso vštete, ki pa so se kompanijskega vodstva tehnično osvobodile in so teoretično sedaj neodvisne.)

Tu so tudi bratovščine železničarjev, ki poslujejo samostojno, toda v politiki pa so najdelavnejše izmed vseh velikih ameriških unij.

Nimajo smisla za politično akcijo

Največja hiba vseh teh unij je, da se nikakor ne morejo sprijazniti z idejo samostojne politične akcije. Vse delujejo več ali manj v političnih kampanjah, toda le na podlagi gesla, da naj se "prijatelje nagradi, sovražnike pa kaznuje". Vendar pa je na drugi strani resnična tudi trditev onih, ki pravijo, da se ameriške delavske unije s politiko niso še nikoli toliko pečale kot se pečajo od leta 1930, ko jih je v to primorala kriza.

Na delavskih, oziroma unijskih slavjih dne 7. septembra bo glavni poudarek, da moramo delati za zmago nad fašizmom. A marsikak unijski govornik bo enako močno urgiral delavstvo tudi v borbo proti tukajšnjim sovražnikom delovnega ljudstva, proti sebičnežem in izkoriščevalcem, ki so deželi enako nevarni kakor hitlerizem.

Letošnji delavski praznik naj bo manifestacija za organizacijo, za solidarnost, za poraz fašizma in za odpravo izkoriščevalnega sistema.

POLOŽAJ PO PRVIH TREH LETIH DRUGE SVETOVNE VOJNE

(Nadaljevanje s 1. strani.)

da je ne bo napadel in da hoče živeti z njo kot prijateljski sosed. Imel je nenapadalni pakt s Poljsko, Češom pa je pravil, da zahteva od njihne republike le nemške okraje, drugo ga ne briga.

Vojna zares

Z navalom v poljsko republiko je Hitler pokazal, kaj pomeni "blitzkrieg". Pa mu v drugih deželah še niso verjeli. Mislili so si, ko opravi s Poljaki in ukroti vse Čehe, pa bo mir.

Tako se niso bogve kaj brigali ne francoski, ne angleški vojni poveljniki, da bi udarili nanj. Njemu je bilo to kakor nalašč, "točno po načrtu". Pa je pustil Francoze, da so popolnoma zadremali pri Maginotovi obrambni črti, in Angležem pa gojil mnenje, da jim je treba v Francijo vsled solidarnosti z zavezniki, ne pa da bi v nji res kaj podvzeli. Nemci se bodo izstradali, zmanjkalo jim bo olja, podtalno gibanje bo raslo in Hitlerjev režim razpade kot stara šupa v viharju.

Tisti upi in načrti v zaveznikih krogih so bili za njihno strategijo silno pogubni. Ko je bil Hitler pripravljen za nov "blitzkrieg", je udaril v Belgijo, Nizozemsko in skozi nju v Francijo in zmagoval na svojem pohodu kakor za stavo. Predno so se v Parizu dobro zavedli, je bila vojna za Francijo, Nizozemsko in Belgijo že izgubljena.

Po treh letih

Letošnjega 3. septembra gre lahko Hitler pred svoj narod in se mu pobaha, da njegov nauk, ki ga je razglasil svetu v svoji knjigi "Mein Kampf", zmaguje. Zahteval je od kraja nazaj "pod očetnjavo" najprvo Nemce na Češkem, pa Memel in Gdansko, in Avstrijo, pa še to in ono. In ko je vojno pričel, mu je res padlo na njegov zemljevid ne samo omenjeno, nego skoro vsa Evropa.

Italija, pričetnica fašizma in velesila, ki se je leto pred to vojno še repenčila proti Hitlerju, se je lani popolnoma podvrgla njegovemu vodstvu in igra vlogo povsem ne le podrejene, nego podjarmljene dežele.

"Zmaga je naša"

Tako se je Hitler na pretkan način, z obetanjem "narodnega socializma", z iztrebljenjem izkoriščevalcev (Židov) in z drugimi intrigami prikopal na položaj, v katerem ga njegovi oboževalci in kritiki označujejo za najmogočnejšega diktatorja, kar jih pozna svetovna zgodovina.

Hitler smatra, in tudi prisega, da ne bo Nemčija nikdar več premagana. V resnici — tako trdi on — bo ne le zmagala nego tudi zrušila "komunistično nevarnost".

Ko je sklenil pakt z Rusijo, je ta list na tej strani prerokoval, da ga bo prelomil ko hitro bo smatral, da jo more premagati. V teh računih se je ukanil. Ogromne kot so njegove pridobitve na ozemljih Sovjetske Rusije, premagal je ni. In četudi je sedaj skoro vsa Evropa njegova, zmage še nima v žepu.

Zavezniške sile, s pomočjo Zed. držav, so sedaj večje kot pa so bile 3. septembra 1939 in se večajo. Hitler se izčrpava.

Niti Japonska, ki je njegova najjačja zaveznica, mu ne bo mogla odločiti vojne njemu v korist. Niti ne sebi.

Vendar pa vojna situacija ni še nikakor v odločilnem stanju, kajti obe strani sta mogočni in obe odločni za vztrajanje. Borba bo dolga, žrtve ogromnejše kot so sedaj — vzeto v celoti, a končno bo vendar končana in tedaj bo čas skleniti tak mir, ki ne bo držal vrat odprtih v novo pokolje.

Ali je vaše društvo že član Prosvetne matice?

DRŽAVLJANSKI PRIROČNIK

nova knjižica, s poljudnimi navodili kako postati AMERIŠKI DRŽAVLJAN.

Poleg vprašanj, ki jih navadno sodniki stavijo pri izpitu za državljanstvo, vsebuje knjižica še v II. delu nekaj važnih letnic iz zgodovine Zedinjenih držav, v III. delu pod naslovom RAZNO, pa Proglas neodvisnosti, Ustavo eZdinjenih držav, Lincolnov govor v Gettysburgu, Predsedniki edinjenih držav in Poedine države.

Cena knjižici je samo 50 centov s poštnino vred.

Naročila sprejema:

Knjigarna Proletarca

2301 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILL.

Dr. John J. Zavertnik

PHYSICIAN and SURGEON

3724 West 26th Street

Tel. Crawford 2212

OFFICE HOURS:

1:30 to 4 P. M.

(Except Wed. and Sun.)

6:30 to 8:30 P. M.

(Except Wed., Sat. and Sun.)

Res. 2219 So. Ridgeway Ave.

Tel. Crawford 8440

If no answer — Call Austin 5700

BARETINCIC & SON

POGREBNI ZAVOD

Tel. 20-361

424 Broad Street

JOHNSTOWN, PA.

PRISTOPAJTE K

SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI

NAROČITE SI DNEVNIK

"PROSVETA"

Stane za celo leto $6.00, pol leta $3.00

Ustanavljajte nova društva. Deset članov(ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 S. Lawndale Ave.

CHICAGO, ILL.

POSLUŠAJTE

vsako nedeljo prvo in najstarejšo jugoslovansko radio uro v Chicagu od 9. do 10. ure dopoldne, postaja WGES, 1360 kilocycles. Vodi jo George Marchan.

A Yugoslav Weekly Devoted to the Interest of the Workers
OFFICIAL ORGAN OF
J. S. F. And Its Educational Bureau

PROLETAREC

EDUCATION
ORGANIZATION
CO-OPERATIVE
COMMONWEALTH

NO. 1825. Published Weekly at 2301 So. Lawndale Ave. CHICAGO, ILL., September 2, 1942. VOL. XXXVII.

FACING the FACTS

With PHILIP PEARL

This Labor Day is most important in the history of American labor.

It will be celebrated as a holyday, even by workers engaged in war production, thanks to the wise ruling of War Production Director Donald Nelson.

No time will be lost to the war production by taking these few hours out to consider the problems before us and to weigh the decisions we must make for the future. The workers will see to it that the time is made up.

But a great deal of added production can be gained if the workers on this Labor Day make a solemn resolution to themselves that, in the words of Admiral Land, it is up to them "to go to town!"

That's what Labor Day is for. It's not only a light-hearted holiday for picnics, parades and frolic. It is also a day for review of the accomplishments of the past and for making plans for the future. It is THE DAY of free American labor.

How Much Longer Will We Be Free?

Just a year ago, we wrote in this column:

"How much longer is America going to celebrate Labor Day? Will the workers of America be able to enjoy their own holiday next year, five years from now and ten years hence? Will they still be free to do so?

Tne answer to this question is yes, American workers are still free and able to celebrate Labor Day this year.

As for the next year and the years to come, the answer depends in a large measure on the workers themselves.

If they do their job, if they supply our armed forces abundantly with the finest materials of war, democracy will win and the freedom of Americans and all other peoples of the world will be preserved and extended in the years to come.

But if the workers fail to live up to their responsibility and if our armed forces and those of our Allies sustain serious defeats on the field of battle, the dangers which we anticipated even before America was forced in to the war will become a harsh reality.

The theme of this Labor Day is:—"Free Labor Will Win!"

Let's prove it!

Words are all very fine, slogans are quite comforting sometimes, but it's action—and only action—that counts.

Many of the members of the American Federation of Labor, and hundreds of thousands of their close relatives will see action on the battlefields of this war. To those remaining at home, to those serving on the production front, action means hard work and plenty of it.

A Long And Tough Fight

On this Labor Day we must face the fact that this war is no easy war. Our Allies have been taking an awful licking. Our own troops in the Pacific have had to back away from the enemy. We've got a long and tough fight ahead of us and those who already are feeling the pinch must realize that this is just the beginning.

Wars are not won by magic. Victories don't come just through wishful thinking. Let's make no mistake about this. Every one of us here in America is due for plenty of suffering. We are not only going to talk about sacrifices. we're going to have to make them, whether we like it or not. It's not going to be merely a question of getting along whithout sugar or coffee or bananas. This war is going to hit us hard, it's going to hit our own flesh and blood, it's going to hit our pocketbooks, it's going to demolish many of our plans for the future.

We're in this fight with everything we've got and we're not going to back out until victory is won.

On this Labor Day we can be thankful that we are still free, that we are still strong, that we still have plenty of room for sacrifices without resorting to desperate straits. The people of Europe, who have gone through Hell, do not have the reserve power we have. They are getting weary and weak. We are still vigorous and fresh.

We can lick our enemys and we will if all our people pitch in with everything they've got.

On this Labor Day, the workers of our country must resolve that they will not hold back with anything they've got!

PROTECT THE RIGHTS OF NATURALIZED CITIZENS

There are more than ten million Americans who have become citizens by naturalization. There are an additional four and one-half million Americans who are not citizens but who will become naturalized in the future. Anoter twenty-six million Americans, who were born in this country, are the children of immigrants. These twenty-six million Americans are citizens by birth.

Any act or action which affects naturalized citizens or non-citizens affects equally all forty million Americans who are immigrants or the children of Immigrants. It is because the morale and wellbeing of one-third of the nation are affected directly that we must examine carefully recent statements and action by the Justice Department seeking to secure cancellation of the citizenship of naturalized Americans on the ground that they had a "mental reservation" at the time of taking the oath to support the Constitution.

No loyal American has any desire to defend those members of the German-American Bund whose citizenship the Justice Department is now seeking to cancel. These Axis agents and fifth columnists should be prevented from carrying on their dangerous and treasonable activities. But, they should be punished for their treasonable acts under criminal statutes rather than dealt with by the subterfuge of taking away their citizenship, since such cancellations undermine the status and the rights of all naturalized citizens and create uneasiness and suspicion.—The Montana Labor News.

Is a "foreign" name a handicap in your profession or business?

IN MEDICINE? . . .
LAW? . . .
SPORTS? . . .
THE ARTS? . . .
TEACHING? . . .
SCIENCE? . . .
BANKING? . . .
BIG BUSINESS? . . .
THE ARM AND NAVY? . . .
CIVIL SERVICE? . . .
POLITICS? . . .

READ

What's Your Name?

Louis Adamic's latest book, published Sept. 2 by Harpers. Price $2.50.

Order from
PROLETAREC
2301 S. Lawndale Avenue
Chicago, Ill.

WESTERN FRONT IS CRUCIAL

The opening of a Western Front in Europe now is the most critical question confronting the people of the United States.

The time to strike is now. Delay means death. Delay may well mean Axis chains for our own beloved country.

The next few crucial weeks will determine whether the defeatists and appeasers and those who consciously or unconsciously are influenced by the policies of Munich, will be successful in blocking the Roosevelt-Churchill agreement for such an offensive action in 1942.—Washington New Dealer.

Advertising and Sentiment

The following epitaph, which was also a combined advertisement for the widow's business, was found in a Paris cemetery:

"Here lies Pierre Victor Fournier, inventor of the Everlasting Lamp, which consumes only one centime's worth of oil in one hour. He was a good father, son and husband. His inconsolable widow continues his business in the Rue aux Trois. Goods delivered to all parts of the city.

THE MARCH OF LABOR

Socialism Becomes Practical Patriotism

To those people who still believe that the private profit order is the best posible system and the ultimate in social and economic systems, we recommend the report of the Congressional Committee headed by Rep. John H. Tolan. What the committee now finds should do more than convince America there is something wrong with the way things are going. Its findings should, indeed, cause people to question whether, if tolerated much longer, the private-profit motive will not drag this nation to defeat.

Certain it is that the influence of private interest, with its inherent antagonisms to public welfare, is making the nation's task more difficult and more costly in terms of happiness and life.

What the Tolan Committee finds is that, despite the urgent need for war production, the conversion of industry for the war effort has lagged dangerously. Peak production is not anticipated before the end of the present year. And much of the resources of the nation are being held out of use by the exclusion of small firms from the war-production set-up.

We might win this war in spite of such lags, but if we do victory will cost more blood, sweat and tears than would be the case if the industrial machine had been socialized long ago and coordinated to the common welfare.

Long before war increased the demand for efficient production and made waste a deadly error, it was apparent that the capitalist system had fallen down on the job producing human happines.

Now, however, when national survival is at issue, it is even more evident that the private-profit system is an antiquated and inadequate implement.

Early in the history of the American Socialist movement, the party's orators appealed to the masses on ethical grounds. It is not right, they argued, that some should make and others take.

Later it was possible for Socialists to stand on more practical ground. That profit system, being competitive, is wasteful as well as unhuman, they pointed out.

Now, however, we can say that the system of free enterprise is utterly incapable of saving the nation and that only to the extent that the government has taken over the control and direction of economic processes are we approaching that degree of efficiency that is necessary to defeat our enemies.

Today Socialism is so badly needed that it can be advocated on the basis of patriotism. It is, indeed, so urgently necessary that a socialized economy be established that ti will be with us soon. The only question that remains unanswered is whether the coming socialization will be of the nature of democratic Socialism or the human regimentation called fascism.—Reading Labor Advocate.

AFL SHOWS NARROW POLICY

Speaking at the UAW-CIO convention in Chicago, Pres. Philip Murray revealed a story on the issue of international labor unity.

He told of a visit paid him by Sir Walter Citrine, representing the British Trades Union Congress, on May 27, at which Citrine reported the refusal of the AFL executive council to enter into a tri-partite arrangement linking together the unions of Great Britain, the Soviet Union and the United States for joint war effort. The council would go no further than a joint agreement with British labor.

But the AFL council not only refused to deal with the unions of the Soviet Union, Murray pointed out, it also refused to deal with the CIO and other sections of American organized labor on this issue. It rejected a proposal of Citrine that the CIO and the railroad Brotherhoods be invited to participate with it in working for international labor unity.

And now an agreement is announced between the British Trades Union Congress and the AFL, under which the AFL is supposed to have the sole right to speak for American labor and to select representatives of the CIO and railroad Brotherhoods, at its discretion.

Murray has made clear, in a cable to Citrine, that such an aragnement is totally unsatisfactory to the CIO; and that any real international labor unity must involve direct recognition for all American labor.

The AFL leaders should be reminded that such policies were one of the leading causes of the organization of America's mass-production workers outside instead of into the AFL.

The AFL leaders should be reminded that our country is one of the United Nations, bound together with its gallant allies in a world war upon which the fate of civilization depends. Our country needs the support of all the freedom-loving peoples, just as they need ours. And labor's interests, as well as our country's interesets, demand an all-inclusive unity for war effort of all labor in all the United Nations.—The Montana Labor News.

DO NOT CRIPPLE THE SCHOOLS

President Roosevelt is an extremely busy man, but he found time last week to dispatch this tremendously important message to the American Federation of Teachers, meeting in Gary, Indiana:

"The teachers as a group are performing a great service for their country. Children must not be allowed to pay the cost of this war in neglect or serious loss of educational opportunity."

Every thoughtful American will applaud the President's declaration, but applause is not sufficient. Everywhere citizens should be on guard to see that war hysteria, or false pleas of "economy," are not permitted to cripple our schools. — Labor.

PROTEST SALES TAX

Socialists should not be the only people to raise their voices in protest againts the plan, now before the U. S. Senate, to levy a sales tax upon the American people.

Sales tax are fundamentally unjust in themselves and compound the basic injustice which victimizes the lowest-paid of the nation.

It is pointless to argue that sales taxes apply with equal force to everybody. Moreover, that argument is untrue. For families in the lowest-paid strata, sales taxes are a levy upon the whole of their earnings, since they obviously spend every cent they receive. With the higher-income groups a large share of their receipts need not be used for the purchase of commodities that come under the sales tax schedule.

It is also a fact that sales tax take no accounting of the greater needs of a larger family. A bachelor would pay very little to the general fund by such a tax. A childless couple would not be too badly hurt. But there are families with many children who would be forced to contribute out of all proportion to the task which has been called the common obligation of everybody.

There is only one fair basis of taxation in this war effort. It is the income which people received that should be taxed.

If we are a united people, then we should be united on a level close to equality. To the individual, and even more to the family group, it is not what is received but what is left after all overhead expenses are met, that matters. There is no just reason why, in the present crisis, some people should have much and others little after all public obligations have been met.

We hope that many thousands of people all over the nation will write to their congresmen and senators on this matter. We hope they will tell them that unity must mean something different than sparing the rich and soaking the poor.—Reading Labor Advocate.

CLAIM 800,000 REPRESENTED IN NEW NATIONAL LABOR FEDERATION

For the past several weeks the Windy City has been the hub of much of the labor news of the nation; the Auto Workers ran a slam-bang convention with a vociferous rank and file stealing the show; the A. F. of L. Executive Council met in more quiet session to consider labor peace and war problems. But a significant movement towards a third national labor federation also took place in Chicago, and went relatively unnoticed.

The convention call was issued by the Mechanics Educational Society of America, an old and respected craft union. It has existed for more than ten years in the highly competitive auto field and has retained its strength, claiming now about 42,000 members. MESA is strictly a craft union of highly skilled tool and die makers and has contracts with such companies as Nash-Kelvinator, Autolite, and Eureka Vacuum.

Many observers will question the formation of a new labor federation at a time when three already are in the field, the Railway Brotherhoods, the A. F. of L. and the C. I. O. Matthew Smith, MESA head, states that they want no quarrels with the federations in the field but that he does want a "loose federation for mutual help in resisting both super-union and government domination." Altogether, MESA officials calculate that there are a million or more workers in organizations unaffiliated with any centralized group but recognized by the National Labor Relations Board.

MESA people estimate that delegates representing 800,000 workers attended the Chicago parley of the "unaffiliated independent labor unions."

Among those invited were the railroad unions not affiliated with the AFL, the Typographical Union which withdraw from the AFL, and the Union of Federal Workes which also left the AFL. In does not seem likely that these bodies will affiliate themselves to the new Federation; the Federal employees have a constitutional clause barring national affiliations.

The list includes several of the Pacific welders locals that have sought to preserve an independent status in the war industries. Others invited are the Progressive Steel Workers Union, the Brotherhood of Consolidated Edison Employees which has four locals in New York City, National Alliance of Postal Employees, Marine Firemen and Oilers of the Pacific Coast who left the CIO, Airplane Mechanics Association and others.

MESA is recognized by the NLRB as exclusive union spokesman for employees in 21 plants in Detroit, 15 in Toledo, 10 in Cleveland, and one in Elyria, Ohio.

Observers see little chance of these groups merging nationally into a rival to the giant labor federations. Some of them represent groups that have shied away from the AFL and CIO, others represent independent craft unions that have jealously guarded their existence. — From The New Leader.

Our Militarists Are Not Supermen

To Put Them in Charge of Production, Just Because They Wear Uniforms, Would Be a Serious Mistake

Washington commentators, who may or may not know what they are talking about, say that Donald Nelson, President Roosevelt's chief of war production, is "on the way out" and that his job will be "turned over to the army."

Nelson has undoubtedly made mistakes, but he has also done a lot of good work. Perhaps the President knows of a better man for that particular job. If he does, he shouldn't hesitate to oust Nelson. The nation needs the best man available.

Perhaps that best man is now serving in some capacity in the army. We don't know, but we believe the President will make a great blunder if he "turns the job over to the army" on the theory that militarists are supermen and therefore better fitted than civilians for important tasks.

There is nothing in the record of this or any other country to sustain that theory.

Since the President started his preparedness campaign, men drafted from civil life have often failed him. But, at least, they could say, "We were not educated for war."

The leaders of army and navy have failed him even more, and they were educated for war, at Uncle Sam's expense.

Two illustrations of what we have in mind will suffice:

Six years ago Senator E. C. Johnson of Colorado was made a member of the Military Affairs Committee and immediately intrudocde a bill providing for 10,000 airplanes and 100,000 trained pilots. What happened to it? It was smothered by the army. The "brass hats" said we didn't need so many planes and that 100,000 pilots would just clutter up the landscape. When Pearl Harbor was attacked, what would we not have paid for those planes and those pilots!

On the navy's side, the admirals, right up to Pearl Harbor, were building battleships and restricting our suppply of airplanes, submarines and speedy, hard-hitting surface craft. Now battleships have been put in mothbolls for the duration. What a pity the admirals did not discover a few years ago that these leviathans were practically useless in modern warfare!

It would be easy to cite scores of other examples revealing how the chiefs of the army and navy failed to do things that men educated for war should have done.

We are not attempting to reopen old wounds, or to revive old scandals, but we wish to emphasize that "turning the job over to the army," or the navy, will not necessarily solve the problem of production.

We repeat, that if President knows a better man than Nelson, either in the armed forces or in civilian life, he should switch horses, even in the middle of a stream. But the mere fact that a man wears a uniform does not prove he knows how to perform one of the most difficult tasks confronting the administration.

On the contrary, it should be remembered that the most spectacular production record achieved in this emergency have been chalked up by civilians. It is only necessary to cite the case of Henry J. Kaiser, who with a 100 per cent union organization, is constructing cargo vessels faster than they have ever been built in the history of the world; and who today, in the face of the open and secret opposition of the "brass hats," is preparing to turn out a fleet of super-cargo airplanes.—Labor, Washington, D. C.

REFLECTIONS

By the Editor of the Reading Labor Advocate

About the most impudent thing being said at the present time is the plaint of big business, its major owners, political representatives and public servants, that "we cannot remain in business" if the tax on excess profits is placed at too high a figure.

The implication of such a statement is certainly not patriotic. What it must mean is that victory won't be worth winning unless the owners of the nation's resources can make their own private "killing" out of the war. At a time when millions of ordinary people are being asked to sacrifice their very lives to make a success of the war effort, any profit-taker who voices a covert threat to "jack the job" unless the loot is lush ought to be set down hard.

*

Of course, our profit-hungry parasites won't quit just because their excess profits—as "excess" is interpreted by a capitalist administration—are taken away from them. Taking profits is the only way they have of making a living, and they continue to play the game—to their own best advantage, of course—so long as there's any rake-off at all.

However, Socialists have a perfect answer for those who tearfully predict their own exit from the labor-exploiting racket.

The answer, to be sure, is that nobody would miss the profit-takers if they would disappear.

Let them get out of business if they like. The industries would still be here. Workers would still answer the call for service. And it is logical to suspect that production would go forward with greater speed if the factor of selfish private interest were removed from the task at hand.

*

If there are any of the profit-takers who are of real importance to industry, there is a way of retaining their services without permitting them to grab six-figures rewards.

Draft the desirables and pay them soldiers' wages. There's precendent for that. General Knudsen and Secretary of the Navy Knox are profit-takers who, presumably, are able to serve the government for what salary a public job pays.

General MacArthur, we're told, gets $8,000 a year. Well . . . why give $80,000 to somebody for nothing more important than owning an industry?

*

This writer is one person who is tired of hearing the plaints of profit-takers at a time when the utmost of effort and sacrifice is asked of the common run of Americans.

Now is the time to act upon the realization of what must be recognized as a fact; namely, that private ownership is not at all important to the nation. This government of ours has shown that it can take over industries when workers halt production by striking. But why wait until a situation becomes unbearable to do the right thing?

*

With the Congress planning a lot of new taxes, and with the political servants of big business advocating sales and excese taxes that will transfer much of load from the rich to the poor, now is the time to cut expenses that mean nothing to the job.

The cut should be in profits. The method should be the socialization of all industry and the operation of industry altogether for use. If the owners want to collect, let them take jobs and draw wages like most other Americans do. Don't tax the common man to pay excess profits. And, above all, don't let anybody in authority be frigthened by the threat of exploiters to get out of business.

Society just doesn't need its owner-exploiter class any more; the sooner all profit-parasites walk the plank the better it will be for all concerned.

And if this sounds like what the Socialists of America said many years ago, the answer is that it is just that. Perhaps this nation could afford a parasitic society back in the '90's, but to continue it in the present crucial period is to court disaster.

"In war times—save dimes"

EMPTY the dirt bag of your vacuum cleaner after every cleaning job. This will keep the cleaner at peak efficiency, prolong its life, and reduce repair bills.

You'll save many dimes through handling your electrical equipment with care. Invest those dimes in U. S. SAVINGS STAMPS—for the sake of democracy!

HOUSING NIGHTMARE

In Racine, Wis., they are planning to convert vacant stores, restaurants and bars into apartments for war workers.

Imagine waking some night to hear the ghost voices whispering: "One more won't hurt you," or "If that's my wife tell her I just left."